Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, [БУРЯ]АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...оной ...гараhан | № 161 (16384) | 1983 оной июлиин 14, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

ТҮРЭЛ ДАЙДАЯА МАГТАН ДУУЛАНА

РСФСР-эй Уран зураашадай холбооной Ленинградтахи выставкын залай сонхоор харахада, Нева мүрэн ехэ хүсэтэйгөөр урдана, харин ханадахи зурагууд дээрэнь Байгал далай hүрөөтэй hайханаар үзэгдэнэ. «Буряадай искусство» гэhэн экспозици 60 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэ байhан автономито республика тухай уран хурсаар хөөрэнэ.

— Уран зураг, скульптура, графика, шэмэглэн гоёохо ба театрально-декоративна искусствын 300-hаа дээшэ бүтээл Ленинград абажа ерээбди, — гэжэ Буряадай АССР-эй Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ, РСФСР-эй арадай уран зурааша Д. Дугаров мэдээсэбэ. — Манай нютагай хүнүүд тухай, ороной бэгэ арадуудта Агуу Октябриин олгоhон шэнэ байдал тухай хөөрэхэ хүсэлтэйбди. Выставкэдэ хабаадажа байhан авторнуудай хахад хубинь, тэрэ тоодо бишье өөрөө Ленинградай уран зурагай дээдэ hургуулинуудые дүүргэhэн зураашад юм. Тиин энэ выставкэмнай ехэ искусство тээшэ зам нээhэн багшанараймнай урда манай зохёохы ажал ябуулгын хамтын тоосоон гэхэдэ болоно.

—Буряадай уран зураашадай эрхим зохёол бүтээлнүүдтэ академическэ ехэ бэлиг шадабаринь үндэhэн тухай мэлэгтэй зохидоор тааралдана, — гэжэ И. Е. Репинэй нэрэмжэтэ уран зураг, скульптурын ба архитектурын институдай графическа факультедэй декан, РСФСР-эй арадай уран зурааша В. Ветрогонский онсолон тэмдэглэбэ. — Буряад орондо Совет засагай тогтоhон тухай выставкэ домоглоно, колхознигуудай шатануудые hэргээнэ, шэнэ байдалай шэнжэлгүүдтэй танилсуулна. Зурагууд ба графическа бүтээлнүүдтэ республикын мүнөөнэй байдал харуулагдана. Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадые, малшадые, загаhашадые, тайгын ангуушадые харанабди. Уран зураашад түрэл дайдынгаа гоё hайхан байгаалиие магтан дуулана. Шэмэглэн гоёохо искусствын шадабаритадай, арадай уран гартанай бүтээлнүүдтэй танилсуулhан выставкын бүлэг ехэ hонирхолтой байна.

(ТАСС).

КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, облсовпрофто, ВЛКСМ-эй обкомдо

...ЗУНАЙ БЭЛШЭЭРИИН ҮЕДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТНУУДЫЕ ...ИЛГЭ, ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАЛГЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ТАЛААР МАЛ ...ЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ ДУНДА СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨ ДЭЛГЭРҮҮЛХЭ ТУХАЙ

...ал болон мал ажа- ... продуктнуудые тү- ... деабарина дүүргэхэ ... ууд тухай» КПСС- ... обкомой июниин 9-дэ аб- ... тогой зохилдуулан ... правлени, республи- ... промышленностиин нэгэ- ... хүдэлмэрилэгшэ- ... обком, КПСС-эй ... исэдкомууд, проф- ... комсомолой организаци- ... адууhа малые зү-

өөр эрхилхэ, зунай үнэгүй ногоон ба бэлшээриин тэжээл дээрэ ашаг шэмээнэ нэмэхэ, түсхай талмайнүүдтэ малые шахан таргалуулха хүдэлмэриие hайжаруулха, түхэреэн сүүдхын туршада малаа адуулха. Июль-сентябрь hарануудта үнеэн бүриhөө 850—1000 килограммhаа бага бэшэ hү hааха, залуу эбэртэ бодо малай толгой бүриин шэлгүүрые 80—100 килограммда хүргэхэ талаар мүрысэгшэд хүдэлмэринүүдээ hайжаруулха ёhотой.

Мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ амжалтатай бэелүүлhэн, гурбадахи кварталай дүнгөөр социалис мүрысөөндэ илажа гарагшадта иимэ шангууд тогтоогдобо гэбэл:

колхоз, совхоз болон гүрэнэй бусад ажахынуудта республикын Хүдөө ажахын министерствын ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой зүгhөө мүнгэн гурбан шан Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар: нэгэдэхи hууриин—600, хоёрдохиин—300, гурбадахиин—300 түхэриг үгтэхэ;

hү hаалиин фермэнүүдэй коллективүүдтэ Хүдөө ажахын министерствын, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой зүгhөө мүнгэн гурбан шан Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар барюулагдаха. Нэгэдэхи hууриин—250, хоёрдохиин—200, гурбадахиин—150 түхэриг үгтэхэ байна;

hүбэй малай гүүртэнүүдэй коллективүүдтэ республикын Хүдөө ажахын министерствын ба хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой зүгhөө мүнгэн гурбан шан Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар: нэгэдэхи hууриин—100, хоёрдохиин—70, гурбадахиин—50 түхэриг барюулагдаха;

хурьгадые шахан таргалуулха хонишодой бригаданууддай коллективүүдтэ Хүдөө ажахын министерствын зүгhөө мүнгэн гурбан шан Хүндэлэлэй грамотатайгаар: нэгэдэхи hууриин—70 түхэриг, хоёрдохиин—60, гурбадахиин—50 түхэриг үгтэхэ.

гахайнуудые шахан таргалуулха бригаданууддай коллективүүдтэ Хүдөө ажахын министерство мүнгэн гурбан шан Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар: нэгэдэхи hууриин—70 түхэриг, хоёрдохиин—60, гурбадахиин—50 түхэриг барюулагдаха.

түрүү hаалишадта, hү hаалиин фермэнүүдтэ, мал шахан таргалуулха гүүртэнүүдтэй мал адуулагшадта, гахайшадта, хонишодые шахан таргалуулха бригадануудые даагшанарта түс тустань 50 түхэригэй 50 шан үгтэхэ байна.

Хүдөө ажахын министерствын мэдэлэй совхозуудай мүнгэн шангаа министрэй фондhоо 0,1 процент, «Птицепром» трестын ба «Бурятплодоовощхоз» нэгэдэлэй совхозууд мүн лэ энэ фондhоо, колхозууд өөрэдынгөө экономическа урмашуулгын фондhоо үгэхэ ёhотой.

Мал ажалай түрүүшүүлые 1984 оной түрүүшын хахадта туристическа 20 путёвко Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар барюулхынь хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомдо, мүн лэ «Спутник» гэжэ бюрогой талаар 20 путёвко Хүндэлэлэй грамотануудтайгаар үгэхынь ВЛКСМ-эй обкомдо зүбшөөгдэбэ.

Зунай бэлшээриин үедэ мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрүүлэгдэhэн социалис мүрысөөнэй ябасые, мүн үйлэдбэриин түрүүшүүлэй дүй дуршэлые үргэнөөр харуулжа байхые республиканска ба районуудай газетэнүүдэй редакцинуудта, Телевидени болон радио-дамжуулгын талаар республиканска гүрэнэй комитет уялгалагдаа.

Республикымнай ажалай үдэр

АВГУСТ hАРЫН ТҮСЭБӨӨР

Загарайн районой «Дружба» совхозой ажалшад КПСС-эй XXVI съездын, партиин ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын, абаhан социалис уялгануудаа амжалтатайгаар бэелүүлнэ. Эдэ амжалтануудые туйлаха хэрэгтэнь Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан социалис мүрысөөн горитойгоор нүлөөлөө.

Түс совхозой малшад гүрэндэ hү, мяха худалдаха талаар хахад жэлэйнгээ түсэбые июниин 7-до дүүргээ. Жэшээлхэдэ, хахад жэлэй түсэбэй ёhоор 3200 центнер hүн гүрэндэ худалдагдаха ёhотой аад, июниин 7-ой үдэр 3244 центнер худалдагдаад байгаа. Тэрэшэлэн гүрэндэ мяха худалдаха талаар хахад жэлэй түсэб болзорhоо холо урид дүүргэгдэбэ.

— hаалишад, малшад, механизаторнуудшье эршэтэ ажалаар иимэ амжалта туйлаа, — гэжэ түс совхозой партбюрогой секретарь В. З. Жимбиев хөөрэнэ.

hү hаалиин 2-дохи фермын hаалишад —Эхэ-Геройн Екатерина Гамбуловна Абидуева, Надежда Васильевна Мануилова, механизатор Вагантий Андреевич Устинов болон бусад гүрэндэ хүдөө ажахын продукци ехээр үйлэдбэрилхэ хэрэгтэ хубитая нилээд оруулhан байна.

Мүнөө совхозой хүдэлмэришэд август hарын түсэбөөр ажаллажа байна.

С. СТЕПАНОВ.

ОРОЛДОСЫН АШААР

Хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын предприятинуудай материальна үндэhэ hуури жэл бүри бэхижэнэ. Шэнэ байшангууд бодхоогдоно, олон цехүүд ашаглалгада оруулагдана. «Бурятхимчистка» нэгэдэлэй предприятинууд ба хүн зоной захилнуудые абадаг олон тоото пунктнууд эгээл иимэ. hүүлэй жэлнүүдтэ үргэн хүгжэнэн hалбаринуудай тоодо оролсоно гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Бидэнэр мүрысөөнэйнгөө дүнгүүдые олондо соносхохо, мүрысөөндэ шалгарагшадые материальна болон моральна талаарнь урмашуулха асуудалда ехэ анхарал хандуулдаг байнабди.

Тиигэжэ, социалис мүрысөөе hайнаар эмхидхэhэнэй ашаар хүн зондо туhаламжа үзүүлхэ, байгша онойнгоо хахад жэлэй түсэбые 26 мянган түхэригөөр үлүүлбэбди. Манай нэгэдэлэй 8-дахи цех хахад жэлэйнгээ түсэбые июниин 1 болотор, мүн Улаан-Үдын ажалшадай ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангадаг байшандахи хубсаhа хунар химическэ аргаар сэбэрлэдэг цехэй коллектив июлиин 10-да дүүргэhэн байна.

П. НИКОЛАЕВ,
«Бурятхимчистка» нэгэдэлэй генеральна директор.

ШАГНАЛ

Республика дотор автомобильна харгы болон хүүргэнүүдые барилгые хүгжөөлгэдэ габьяатай байhанайнгаа түлөө хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай түмэр бетон хэрэгсэлнүүдые хабсаргагша Николай Михайлович **Горбунов**, энэл отрядай комплексно бригадын бригадир Иван Прокопьевич **Кунавин**, харгы барилгын 2-дохи управлениин экскаваторай машинист Александр Алексеевич **Нелюбин**, хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай хүдэлмэрилэгшэ Виктор Васильевич **Рыжиков** гэгшэд **Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

* * *

Сэлэнгэ мүрэн дээгүүр хүүргэ барилгада ехэ хубитая оруулhанайнгаа түлөө хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай түмэр бетон хэрэгсэлнүүдые хабсаргагша Петр Степанович **Дырченков**, Эрхүү—Улаан-Үдэ хоорондын авто-харгы барилгын 2-дохи управлениин автоскреперэй машинист Николай Григорьевич **Зеленовский**, хүүргэ барилгын автомобильна кранай машинист Геннадий Алексеевич **Калинин**, 34-дэхи хүүргэ барилгын отрядай автомобилиин жолоошон Николай Игнатьевич **Кизаев**, «Мостострой-9» трестын хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай главна механик Леонид Николаевич **Радыга**, харгы барилгын 2-дохи управлениин бульдозерой машинист Виктор Фёдорович **Третьяков**, хүүргэ барилгын 34-дэхи отрядай такелажник Баир Очирович **Хутаков**, харгы барилгын 2-дохи управлениин жолоошон Сергей Иванович **Цоктоев** гэгшэд Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

* * *

Партийна болон совет органуудта удаан саг соо ашаа үрэтэйгөөр ажаллаhанайнгаа түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйгөө дашарамдуулан Хоринэй районой арадай депутадуудай Дээдэ-Хүдэбын сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Бадра Эрдынеевич **Дагбаев** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба.

[СОВЕ]ТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БА ФРАНЦИИН КОММУНИС ПАРТИИН ДЕЛЕГАЦИНУУДАЙ

ХАМТЫН МЭДҮҮЛГЭ

... Комму- ... льна сек- ... Верховно ... эй Түрүү- ... опов тү- ... Союзай ... делега- ... Комму- ... льна сек- ... рше тү- ... Коммунис ... хоорон- ... 983 оной ... вада бо- ... Политбю- ... кандидат, ... секретарь ... КПСС-эй ... КПСС-эй ... секрета- ... М. Алек- ... ЦК-гай ... ЦК-гай ... гые лаг- ... шо В. В. ... ЦК-гай ... агай сек- ... И. Зуев ... Коммунис ... бүридэл- ... орогой гэ- ... етарь М. ... Политбю- ... Эрмье, ... гэшүүд ... Ф. Мей- ... унис пар- ... бүридэлдэ ... 980 ондо ... лhон үн- ... хүгжөөгдэ- ... тиин хоо- ... агэдэлгын ... өөр үн- ... хоорондын ... н барим- ... батал- ... олон буу ... лга хадаа ... уудай гол ... болоно ... анхаралаа ... Коммунис ... иин Ком- ... егацинуу- ... эй үндэ- ... э баталаг- ... байдал хү- ... зөбөөно. ... дэбжэл- ... й дээрэхи ... тар ехэ ... дтай ядер- ... үн түрэл- ... дажа бай- ... абтар ехэ ... илангаяа ... сэлнүүдэй ... н ушар ... охёолдуул- ... аад мил- ... тэрэ тоо- ... схэлэн хоо-

hон, үгытэй ядуу байдалда ажаhуужа, үбшэн тахалда дайрагдажа, экономическа гэзгэдэлдэ орожо байхадань, тэрэнэй туйлай ехэ мүнгэ зөөри үрэбхижэ байhанинь ура гутамаар лэ.

Энэ hүрөөтэй муухай хёмороо зүришэлдөөе зогсоохо хэрэгтэй! Үхэлэй аюулда hомологдожо байhан мүнгэ зөөриие ажабайдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын аша туhада табиха хэрэгтэй! Онло ондоо үзэл бодолтой, шажан мүргэлтэйшье hаа, улам олон тоото эрэшүүл, эхэнэрнүүд болон залуушуул иимэ эрилтэ табина.

Арадуудай социальна ба национальна сүлөөрэлгые дэлхэйн империализмын эгээл ээрхэг түримхэй бүлэгөөрхидэй али бүхы аргаар зогсоохые hэдэжэ байhан ушар эб найрамдалай хэрэгтэ аюул тохёолдуулна. Имагтал тэдэнэй иимэ эрмэлзэл буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгын аюулые дэбэргэнэ, дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй тэнсүүриие өөhэдынгөө аша туhада хубилгаха гэhэн эрмэлзэл түрүүлнэ.

Тохёолдоhон оршон байдалда бусад политическэ хүсэнүүдэй тад ондоогоор хандажа байhанинь мэдээжэ. Гэбэшье хоёр партиин hанамжын ёhоор, энэнь бүгэлэ ниитын эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ социальна, политическэ ба ниитын эгээл үргэн ехэ хүсэнүүдэй хамтын ябуулгануудта бэрхэшээл түбэгүүдые яашье ушаруулжа шадахагүй байна, шадахашье ёhогүй.

Ажаhууха, амгалан тайбанаар ажаhууха эрхые хамгаалдаг ехэ хүсэнүүдэй түби бүхэндэ бии болжо байhан ушар хүн түрэлтэндэ түүхэтэ шэнэ нүхэсэл, асари ехэ арга боломжо олгоно. Бүхы дэлхэйн арадуудтай тэмсэлэй үзэгдөө дуулдаагүй үргэн ехэ хэмжээндэ гараhанлань, сэдьхэлээ ханажа байhанаа Советскэ Союзай Коммунис парти болон Франциин Коммунис парти мэдүүлнэ. Өөhэдынгөө аша туhада ямаршье юумэ абангүй, hайн hанаатай бүхы эхэнэрнүүд болон эрэшүүлтэй хамта эб найрамдалай, буу зэбсэгүүдые хуряалгын, бүхы арадуудай аюулгүй байдалай, тэдэнэй хани барисаанай аша туhада энээниие хүсэhэн бүхы хүсэнүүдтэй хамта парти бүхэн өөрынгөө зүгhөө ехэ оролдолго гаргахые эрмэлзэнэ гэжэ эб найрамдалhаа үнэтэй сэнтэй юуншье байхагүй гэжэ этигэн найдаhан тэдэнэр батална.

Энэ талаhаа хаража үзэхэдэ, 1983 он онсо удха шанартай байна. Хэрбээ Европодо эсэсэй эсэстэ американ шэнэ ракетэнүүдые НАТО-гай тараан тодхоод байгаа гээшэ hаань, энэнь буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые шэнэ, аюултай шатада гаргаха байна.

Дайнай аюулые зайсуулан сарахын тула дэлхэй дээрэхи үйлэ хэрэгүүдэй хүгжэлтые шахардуу байдал hуларуулга тээшэ дабшуулха, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые дары болюулха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха хойшолуулашагүй гол зорилгонуудые шиидхэхэ шухала гэжэ КПСС-эй ба ФКП-гэй делегацинууд иимэ оршон байдалда этигэн найдажа байhанаа мэдүүлнэ. Ядерна буу зэбсэгүүдые үргэнөөр бүтээн гаргалгые болюулха гээшэ мүнөө үе сагай эгээл ехэ эрилтэнүүдэй нэгэниинь мүн.

Урдандаа эгээл hандарал ехэтэй, олон хүнэй ами наhые абажа ошоhон дайн байлдаануудай болоhон, бүхы амитай юумые арба дахин үгы хэхэ аргатай буу зэбсэгүүдэй нөөсэлэгдөөд байhан Европодо шэнэ буу зэбсэгүүдые нэмэжэ бүтээхэ бэшэ, харин бии байгаа зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороожо эхилхэ хэрэгтэй.

Дэлхэйн хоёр дайнай үедэ СССР-эй ба Франциин арадууд ехээр хохидоhон, хүшэр хүндэ гээлтэдэ ороhон байгаа. Европо дахинаа байлдаанай талмай, угайдхадаа ядерна буу зэбсэгүүдые хэрэглэлгэтэй байлдаанай талмай болохо ёhогүй гэжэ КПСС-эй, ФКП-гэй делегацинууд мэдүүлнэ. Иимэ аюулые эрид шууд зайсуулан сараха хэрэгтэй.

Социалис оронуудай, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хүдэлөөнэй, нейтральна оронуудай, Хойто Европын оронуудай, эб найрамдалай ба буу зэбсэгүүдые хуряахын түлөө тэмсэдэг элдэб политическэ эмхинүүдэй оруулhан олон тоото дурадхалнууд, хэрбээ анхаралда абтабал, энэ талаар амжалта туйлаха арга олгожо шадаха дурадхалнууд ехэ удха шанартай байна гэжэ хоёр делегаци тэмдэглэнэ.

Долоон социалис ороной партийна ба гүрэнэй хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшадай hаяхан Москвада болоhон уулзалга дээрэ хэгдэhэн, Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые, мүн стратегическэ буу зэбсэгүүдые хорооходо, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые дэлгэрүүлэн тараалгые болюулха талаар шэглүүлэгдэhэн бүхы дурадхалнуудые дэмжэжэ байhанаа КПСС-эй делегаци дахинаа мэдүүлээ. Ядерна буу зэбсэгтэй гүрэнүүдэй тэдэнэртэ бии байhан ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые тоогойнь ба шанарайнь талаар тэрэ хэмдэнь нэгэн доро үлөөлгэ энэ талаар шухала алхам болохо байна. 1984 оной январьhаа сэрэгэй гаргашануудые ехэдхэхэгүй ба саашанхи үедэ тэдэниие тэн адляар хороохо тодорхой хэмжээнүүд тухай хэлсээ баталха зорилготойгоор хөөрэлдөөнүүдые хойшолуулангүй эхилхын тула НАТО-гай гэшүүн-гүрэнүүдтэ социалис оронуудай оруулhан шэнэ дурадхалда КПСС-эй делегаци анхаралаа хандуулба.

Бүлэглэлнүүдые нэгэн доро тараахын тула, хиналта доро буу зэбсэгүүдээ бүгэдэ ниитээрээ хуряахын тула ажал ябуулха хүсэл эрмэлзэлтэй байhанаа хоёр парти баталаа.

Женевэдэ хэлсээ баталхын тула энээниие хүсэhэн бүхы хүнүүдтэй, бүхы правительствануудтай, профсоюзай, ниитын, политическэ ба шажан мүргэлэй хүсэнүүдтэй, бүхы арадуудтай хамтаржа тэмсэхээр бэлэн байhанаа хоёр парти мэдүүлээ.

Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдые hайнаар үнгэргэжэ, тэдэниие урагшатайгаар дүүргэхэд, хабаатай бүхы правительствануудай гэхэ гү, али Европын бүхы правительствануудай эдэ хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаха арга олгохо талаар шэглүүлэгдэhэн дурадхал оруулхадаа, Франциин Коммунис парти иимэ зорилго урдаа табина. ФКП-гэй hанамжын ёhоор, энэ талаар бүгэдэндэ тааламжатай, хүсэнүүдэй тэнсүүриие тогтоожо, арад бүхэнэй, гүрэн бүхэнэй аюулгүйе хангажа, буу зэбсэгүүдые эгээл бага хэмжээндэ хүрэтэр хорооходо талаар шэглүүлэгдэhэн алхамууд хэгдэхэ аргатай байна.

Франци өөрынгөө аюулгүй ба бэеэ даанхай байдалые хангажа шадахаар ядерна гүйсэд хүсэнүүдтэй юм гээд энэ hүүлшын бүлэгэй талаар Франциин Коммунис партиин делегаци hануулна. Эдэ хүсэнүүд хадаа тэдэниие хороолгодо шэглүүлэгдэнхэй хөөрэлдөөнүүдэй асуудал болохо шадахагүй байна. Хэрбээ Европодо болон бүхы дэлхэй дээрэ хүсэнүүдэй тааруу тэнсүүриие ба орон бүхэнэй аюулгүй байдалые хангажа шадахаар буу зэбсэгүүдые хуряаха тодорхой хэмжээнүүдэй удаа дараалан абтаад байбал, энэ асуудал табижа болохоор саг ерэжэ болохо байна.

Энээнтэй хамта Франци, Хойто-Атлантикын холбооной гэшүүн байhан, тэрээнhээ уламжалан өөрын уялгануудтай байhан тула Европодо бии байгаа хүсэнүүдые ниитэ дээрэнь тоолохо болоходоо, тэрэнэй ядерна хүсэнүүд энээнэй хэмжээгээр хараада абтаха ёhотой гээд Франциин Коммунис парти тоолоно.

КПСС-эй делегаци ФКП-гэй hанамжа дурадхалнуудые анхаралтайгаар шагнаhан байна. Европодохи ядерна буу зэбсэгүүдэй зохихо тэнсүүриие тоолон гаргахадаа, Франциин ядерна хүсэ шадал хараада абтаха ёhотой, тиигэбэшье энэмнай тэрэ хүсэнүүдые бага болгохо гэhэн эрилтын удхатай бэшэ гэhэн олондо мэдээжэ болоhон совет хараа бодолые тэрэ батадхаhан байна.

Мадридтахи уулзалгые түгэсхэлгэ, нэн түрүүн Европодо бэе бэедээ этигэлсэхэ, аюулгүй байдал хангаха ба буу зэбсэг хуряаха хэмжээнүүдэй талаар конференциие зарлаха тухай хэлсээн хадаа hайн hайхан шухала үрэ дүн болохо байна гэжэ хоёр парти батаар этигэнэ.

Гүрэн бүхэнэй бүрин эрхэ, бэеэ дааhан байдал, али тэгшэ эрхэ, орон бүхэнэй аюулгүй байдалаа хангаха эрхэ хүндэлhэнэй болон тэдэнэй хэрэгтэ хамааралсагүйн үндэhөөр бүхы арсаллаата асуудалнуудые политическэ аргаар шиидхэлгэдэ туhа хүргэхөөр эрид шиидэнхэй байhанаа тэдэ дахинаа элирхэйлбэ.

Уласхоорондын орёо шанга байдал hуларуулхын, амгалан тайбанаар зэргэ оршон hуулгые бэхижүүлхын, түгшүүрилтэ байдал hуларуулгын ба буу зэбсэг хуряалгын замаар урагшаа дабшахын тула бүхы хэжэ болохоор юумэ хэхэ хэрэгтэй болоно.

Хоёр делегацинууд мүн лэ хүгжэжэ байгаа олон оронуудай арадуудай орёо бэрхэшээлтэй байдал тухай асуудал хэлсэhэн байна. Хориндохи зуун жэлэй эсэс багта дүшэ миллион хүн, тэрэнэй хахадынь—үхибүүд, жэл бүри үлэн хооhон байдалhаа боложо наhа барана, 500 миллион шахуу хүнүүд эдеэ хоолоор гүйсэд хангагдангүй ядарна. Хүгжэжэ байгаа оронуудта үзүүлэгдэдэг гүрэнэй туhаламжын мүнгэ зөөриин ниитэ хэмжээнhээ дэлхэйн сэрэгэй гаргашанууд хори дахин ехэ байха юм.

Итгэжэ хүнэй нэрэ хүндые доромжолхо ябадалда эсэс табиха хэрэгтэй.

Бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй hаяхан болоhон зүблөөн дээрэhээ эрид шанга соностоhон эдэ арадуудай уряануудта харюусахын тула бүхы хүсэл шадалаа арьбадхаха гэжэ Советскэ Союзай Коммунис парти болон Франциин Коммунис парти шиидэбэ. Мүнөө үедэ дэбжэлтэ ба хүгжэлтын хэрэг, национальна, социальна болон сэдьхэл бодолой сүлөөрэлгын хэрэг эб найрамдалай ба буу зэбсэг хуряалгын түлөө шиидхэхы тэмсэлhээ таhаршагүй юм гэжэ тэдэ тодо hонороор мэдүүлнэ. Энэ талаар тэдэ арадуудай эрмэлзэл хүсэдэг уласхоорондын шэнэ гурим тогтоолго тээшэ дабшаса хангажа шадаха уласхоорондын үргэн ехэ харилсаа холбоо тогтоохын түлөө тэмсэнэ.

Арад бүхэн өөрынгөө хүсэл hанаалаар обществоёо байгуулха эрхэтэй гээд хоёр партиин делегацинууд hануулна. Нэгэ зарим арадууд, өөhэдынгөө оронуудай элдэб янзын бодото байдалhаа, тэрэшэлэн эгээл олон янзын эрхэ байдалhаа үндэhэлэн, эдэ арадуудай урда табигдаhан тодорхой гол шухала асуудалнуудые шиидхэн, мүнөө социалис общество байгуулжа байнхай. Харин ээрхэг түримхэй хүсэнүүд энээнтэй эбсэхэ дурагүй байха юм. Ямаршье түрүү үзэл бодолнуудта эсэргүүсэн, тэдэ эдэ обществонуудай зохёон байгуулхы үеын бодото байдалые тон буруугаар харуулха гэжэ оролдодог гээшэ.

Коммунизмда эсэргүү ямаршье түхэл маягтай бүхы ябуулганууд бүгэдэ ниитын эб найрамдалай аша туhада эрид харша гээд хоёр партинуудай делегацинууд мэдүүлнэ.

Өөhэдынгөө политикые сагааруулха гэhэн зорилготой империализмын эгээл ээрхэг түримхэй хүсэнүүдэй эрхилжэ байгаа үзэл сурталай бодото дайн хадаа арад бүхэн, тэдэнэй ниитын байгуулалтаhаа дулдыдангүй, мүнөө үедэ амгалан тайбан байдал хүсэнэ гэhэн ушар баримтые нюужа шадахагүй байна бшуу. Эб найрамдал, аюулгүй байдал, буу зэбсэг хуряалга, арадуудай хоорондохи хани барисаае хангангүйгөөр дэбжэлтэ хүгжэлтэ, үнэн зүб байдал, демократи болон эрхэ сүлөө туйлажа болохогүй, хүнэй эрхэ лаб хангажа ба үргэдхэжэ шадагдахагүй байна ха юм.

Тиимэhээ Франциин Коммунис парти болон Советскэ Союзай Коммунис парти уласхоорондын харилсаа холбооной шэнэ харилсаануудые тогтоохын түлөө, гүрэнүүдэй хоорондо бэе бэедээ аша туhатай андалдаа хүгжөөхын тула оролдодог байна.

Француз болон совет арадуудай хоорондохи, Франци болон СССР-эй хоорондохи бэе бэеэ ойлголсолго, хани барисаан, харилсаа холбоон хадаа Европодо болон бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай хэрэгтэ алба хэнэ гэжэ хоёр парти батаар этигэдэг юм.

Эдэ харилсаанууд өөрынь түүхээр бэхижүүлэгдэhэн гүн гүнзэгы эшэ үндэhэтэй гээшэ. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай шэрүүн шанга жэлнүүдтэ бэхижэн хатуужаhан манай арадуудай ба оронуудай хоорондохи харилсаанууд мүнөө туйлагдаад байhан шухала үрэ дүнгүүдэй үндэhөөр саашаа хүгжэхэ аргатай гээшэ.

Европодохи эб найрамдалай ба аюулгүй байдалай аша туhада харюусамаар хандалгые мүнөө үеын хоёр талын харилсаануудай үндэhэ hуури болгохо гэhэн hанамжаа КПСС болон ФКП элирхэйлэн мэдүүлбэ. Энэмнай хоёр оронуудай арадуудай бэе бэеын аша туhые хангалгын үндэhөөр хани харилсаанай бии байгаа элдэб янзын арга боломжонуудые hайнаар хэрэглэхын тула хоёр ороной зүгhөө хэрэгтэй бүхы хүсэл оролдолгонуудые гаргаха гэhэн удхатай.

Экономическа, политическэ, соёлой, эрдэмэй болон техникын талаар иимэ харилсаа холбооной аша туhатай байhые дүй дуршэл үнинэй харуулаанхай юм. Иимэ харилсаа холбоое үшөө ехээр хүгжөөхэ шэнэ арга боломжонууд бии гэжэ Советскэ Союзай Коммунис парти болон Франциин Коммунис парти тоолоно.

Тэдэнэй хоорондохи хани барисаагаар болон интернациональна hаналаа нэгэдэлгээр хананги байhанаа хоёр парти элирхэйлээд, хамтын агууехэ үг зорилгонуудай түлөө тэмсэлдэ өөhэдынгөө аша үрэ ехэтэй харилсаа холбоое бэхижүүлхэ гэжэ хэлсээ.

ТАРЯАШАДАЙ ГАБШАГАЙ АЖАЛ

БРЯНСК. Областиин хойто районуудай ажахынууд ургаса хуряажа эхилээ. Эндэхи слохон колхоз, совхозууд баалнуудые суглуулжа сохино. Трубчевска районой Ульяновай нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд гектар бүриhөө дунда зэргээр 25 центнер ороохо суглуулна. Энэнь нёдондо жэлэйхиhээ 4 центнерээр ехэ юм.

СИМФЕРОПОЛЬ. Джанкойско районой «Россия» колхозой ажалшад гансал шэлдэн хатуу сортын шэниисэ гүрэндөө худалдана.

Нютагай механизаторнууд таряа хадалгые тон богони болзорто үнгэргөө. Сагай уларилай хүнгэн бэшэ эрхэ байдалда тэдэнэр хуряалгын хүдэлмэриие жэгдэ hайнаар ябуулна. В. Телик, В. Молдован гэгшэдэй экипажнууд гектар бүриhөө 50 центнер шэниисэ хуряажа, район дотороо эгээл эрхим дүн туйлана. Крымэй бусадшье ажахынууд клейковинээр баян шэниисэ гүрэнэй амбаарта адхана.

БАЙ-ХААК (Тувын АССР). Тувын боори, ташалан газарта оршодог Тандинска районой ажахынуудта олон жэлэй ногооной полиин гектар бүриhөө 100-hаа дээшэ центнер ногоон набша намаа хуряагдана. Нёдондо жэлэйхидэ орходоо эндэхи нютагай эрхэ байдалда тааруу хүсы үбhэ ба рапсын таригдадаг талмай үргэдхэгдэhэн, намарай тэжээлэй хара таряа горитой ехээр таригдаhан байгаа. Эндэхи таряан ажалай зональна системэ нэбтэрүүлээд, плантаци бүриhөө ногооной хоёр ургаса абахые хараалаанхай.

(ТАСС).

ЭДЭБХИТЭЙ ТЭМСЭЛШЭДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛНЭБДИ

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ: ЭХИН ОРГАНИЗАЦИИН ХЭРЭГҮҮД БА ОРОЛДОЛГОНУУД

Албанай хэрэгээр ябахадаа, Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо хүрэбэб. Энэ ажахы Буряад ороной түрүүшын колхозуудай нэгэнэй үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан юм. Тиимэһээ манай автономито республикын 60 жэлэй ойн урда тээ бидэ ветерануудтай хамта энэ газар дээрэ ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууд яажа мүндэлөө, хүгжөө һэм, эндэ коммунистнууд ямар үүргэ дүүргээ һэм гэжэ дурсан хөөрэлдэһэмнай ойлгостой бээз. Тииһээр манай хөөрэлдөөн мүнөөдэрэй хэрэгүүдтэ шэлжэн оробо. Теэд түрүүшээр харахада, тэдэмнай бараг хэбэртэй байба. Тиигэбэшье коммунистнууд түйлаһаараа һанаагаа амарнагүй гэжэ хөөрэлдөөнһөө би ойлгобоб. Харин энээнэй шалтагаан гэхэдэ, партийна организациин гүйсэд эдэбхи үүсхэлгүйгөөр хүдэлһэнһөө болоно гэжэ тэдэ элирхэйлбэ.

Уданшьегүй Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой эхин парторганизациин хүдэлмэри тухай асуудал бидэ партиин обкомой бюрогой заседани дээрэ табибабди. Тэрээнэй урда тээ мэргэжэлтэд болон партийна хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн бригада тиишэ эльгээһэн байгаабди. Тэрээмнай гансашье комплексно шэнжэлгэ хэлгэдэ туһалаа бэшэ, харин парти доторой хүдэлмэридэ бии байгаа дутагдалнуудые усадхалгада, зохёохы ажалай хубиин түсэбүүдые табилгада, мүн мэргэжүүлэгдэһэн звено болон бригадануудые хамтын нэгэн подрядта оруулгада бодото туһаламжа үзүүлһэн байха юм. Шалгаһан бүлэгэй дурадхалнууд болон ажаглалтануудые, тэрэнэй һүүлээр бюрогой шиидхэбэриие парткомой үргэдхэмэл заседани дээрэ, партийна суглаан дээрэ зүбшэһэн байна. Тиигэжэ хүн зоной һанамжануудые хэрэглэн, түрүүшын ээлжээнэй болон холын хараатай хэмжээ ябуулгануудай тодорхой түсэб хараалһан юм.

Тэрэ гэһээр ехэшье саг үнгэрөөгүй, теэд тэрэ партийна организацида политическэ, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри нилээд һайжараа. Коллектив доторжурам бэхижээ, хүнүүдэй ажалай болон ниитын эдэбхи үүсхэл ургаа.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд, Тбилисидэ үнгэргэгдэһэн Бүхэсоюзна научно-практическа конференци партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгада улам бүри анхаралтайгаар хандахаар бидэниие баадхаһан юм. Ажалша коллективүүдэй хэрэгүүдтэ тэдэнэй нүлөөлгын хүсэн бүхы коммунистнууд хэр эбтэйгээр, зоригжол түгэсөөр ба үсэд нэтэрүүгээр хүдэлнэб — энээнһээл ехэнхидээ дулдыдадаг гэжэ бодото байдал харуулдаг гээшэ.

Жэшээ болгон, Улаан-Үдын Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай партийна эхин организациие хаража үзэе. Тэрэнэй зэргэдэ 365 коммунист тоологдоно. Тэдэ булта даа үйлэдбэриин эгээл шухала, шиидхэхы участогуудта хубаарилан табигданхай. Тэдэнэй эдэбхи үүсхэл, мүн предприятиингаа нэрэ хүндын түлөө, тэрэнэй хүдэлмэриин ашаг үрын түлөө хубиин үндэр ехэ харюусалга коллективэй бусад гэшүүдтэ элсүүлхы ехэ хүсэтэйгөөр нүлөөлдэг байха юм. Жэшээнь, «Табан жэлэй түсэбые В. И. Ленинэй түрэһөөр 115 жэлэй ойдо дүүргэхэ» гэһэн А. Золотухинагай хүтэлбэрилдэг бүд нэхэгшэдэй бригадын үүсхэлые комбинат доторoo үргэнөөр дэмжээ бэлэй. Энээнэй ашаар, бии байгаа нөөсэнүүдээ бэдэрэн оложо, шадамараар хэрэглэһэнэй ашаар байгша оной гансал түрүүшын кварталда предприятиин коллектив түсэбһөө гадуур хэдэн зуугаад мянган түхэригэй продукци худалдаһан байна.

Республикын энэ болон бусад түрүү коллективүүдэй амжалтатай хүдэлмэриин онол арга, тэдээн доторхи гурим журамай, һанал бодолой һайн эрхэ байдалай эшэ нүхэсэлнүүд партиин обкомой зүгһөө нэгэнтэ бэшэ нарин нягтаар шэнжэлэгдэһэн байха. Олоһон дүй дүршэлөө хараадаа абажа, гол анхаралаа эмхидхэлэй ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин нягта нэгэдэл хангалгада, ажахын болон социальна зорилгонуудые шиидхэхэдээ политическэ ёһоор хандалгада, тиигэжэ эсэсэй эсэстэ ажалшадай үзэл бодолой ба эдэбхи үүсхэлэй хэм хэмжээе али болохоор дээшэлүүлгэдэ гол анхаралаа элсүүлхэ гэжэ оролдодог байнабди. Энэ талаар ажалай эмхидхэлэй бригадна гурим, ажахын тоосоое коллективүүдтэ хүгжөөлгэ, өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын ёһо гуримуудые нэбтэрүүлгэ һайн нүлөө үзүүлдэг гээшэ.

Иимэ нэгэ жэшээ дурдахам. БАМ-ай Буряадай участогтахи Байгалай хушуунай нэгэ тоннелиие барижа байһан тоннельнэ 16-дахи отрядай нэгэдэхи участок 1981 оной эхиндэ хамтын подрядаар хүдэлжэ захалаа һэн. Харин жэлэй эсэстэ бүхы гаргашануудай талаар эндэ 200 мянган түхэриг алмагдаһан байба. Ажахын нарин шанга тоосоон юун гээшэб гэжэ энэ харуулна бшуу! Тэрэ нэмэлтэ хүсэнүүдые бии болгожо, хэрэглэлгэдэ оруулаа, хубиин аша туһые коллективэй аша туһатай нягтаар холбоо, экономическа шэнжэлгэ хүүлэжэ һургаа, ажалдаа хүнүүдэй хандалгые эрид хубилгажа шадаа. Хэрбээ хуушанайхяараа хүдэлдэг хүршэ участогуудтань автотранспортын гаргашанууд 100 мянганһаа дээшэ түхэриг болоһон байгаа һаань, харин эндэ 10 дахин бага байха юм. Тэды шэнээнээр лэ ажалһаа һамшалгын тоо хороһон юм.

Отрядай партбюро нэгэдэхи участогай үүсхэлые дэмжээд, экономическа семинарнуудые, түрүү дүй дүршэлэй һургуулинуудые олоор байгуулһан юм. Тиигэжэ 1982 онһоо гурбан участогынь бултадаа шэнэ гуримаар хүдэлжэ эхилһэн юм. Ажахын тоосооe шадамараар хэрэглэлгэ, өөрыгөө хүтэлбэрилгын һайн талаяа харуулһан түхэл аргануудгансашье үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдые нилээд һайжаруулха бэшэ, харин коллектив доторой байдал үндэһөөрнь хубилгаха, хүнүүдэй хоорондохи харилсаануудые бүри бүтэмжэтэй, зохёохы шэнжэтэй, шанга эрилтэтэй болгохо арга олгоһон байна. Ажахын, социальна болон ажаһуудалай асуудалнууд олоной дунда элеэр, парторганизациин эдэбхитэй хабаадалгатайгаар эндэ шиидхэгдэдэг гээшэ. Социалис уялгануудые хамгаалга, суглаанууд дээрэ хүтэлбэрилэгшэдэй болон юрын коммунистнуудай тоосоонууд үргэнөөр хэгдэдэг, харалга-конкурснууд үнгэргэгдэдэг байха юм. Ондоогоор хэлэбэл, хүн бүхэнэй арга шадалые, гүйсэд дүүрэнээр элирүүлхын тула бүхы юумэн хэгдэнэ. Энээнэй эсэстэ барилгашадай олонхинь мүнөө 2—3 мэргэжэл шудаланхай, отряд соонь үдэрэйнгөө даабари дүүргэдэггүй нэгэшье хүн байхагүй.

Мүнөө, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, ажалша коллективүүдэй хүтэлбэрилхы ба политическэ гол хүсэн болохо партиин шухала шатануудай үүргэ болон удха шанарые, социально-экономическа асуудалнуудые шиидхэлгын, ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхын түлөө, эмхидхэл ба ушар ёһо мэдэхэ гурим журам бэхижүүлхын түлөө тэдэнэй харюусалгые дээшэлүүлхын түлөө ехэ юумэн хэгдэхэ болоно.

Гүйсэдхэлгын хойноһоо хиналта ба шалгалтые шангадхалгада, хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулнабди. Тиигэжэ хүнүүдые, нэн түрүүн коммунистнуудые, хооһон үгэ хүүр дэлгэхэгүй, хэмжээ ябуулгануудай гарахада ехэнүүд түсэбүүдые табихагүй, харин хэрэг бүтээлгэдэ нэн түрүүн шэглүүлхэ гэһэн зорилго табидаг гээшэбди. Ленинэй заабаринуудай ёһоор, багашье һаа, шанараараа һайн байхадаа һайшаалтай гэжэ бидэ хэлэдэгбди. Тиимэһээ бодото байдалые болон өөһэдынгөө арга боломжонуудые бодомжотойгоор сэгнэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ хэрэг бүтээхэ гээ һаа, үдэр бүхэнэй бодото амжалта асархаар тэрэниие эрхилхэ зэргэтэй. Имагтал иимэ бодомжотойгоор, зоригжол түгэсөөр хүдэлмэридөө хандадаг байха эрилтэ КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүд бидэнэй урда табина гээшэ.

Хүнүүдые һүбэлгэн бэрхэ, ажалдаа оролдосотой һайнаар хандадаг байхаар хүмүүжүүлгые шангадхахын тула партийна организацинууд һүүлэй үедэ хүтэлбэрилэгшэдэй, коммунистнуудай хубиин тоосоонуудые нилээд үргэнөөр харадаг болонхой. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр гүйсэдхэлгые хиналта ба шалгалтые нарижуулан һайжаруулха асуудалнуудые зүбшэн хэлсэһэн обкомой пленум энээндэ ехэ туһа хүргөө. Цеховэ партийна организацинуудые хүтэлбэрилхэ талаар Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводой парткомой хүдэлмэриие шэнжэлхэ үедэ баталан абтаһан партиин обкомой бюрогой дурадхалнуудай дүүргэлгые һаяхан шалгахадаа, иимэ тоосоонууд һайн үрэ дүнгүүдые үгэнэ гэжэ үшөө дахин этигэһэн байнабди. Мүнөө, хоёр жэлэй үнгэрөөд байхада, тэндэ табигдаһан зорилгонууд түйлагдаа гэжэ сэхэ хэлэжэ болоно. Заводой партком өөрынгөө эмхидхэлэй болон үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэриин гол ябуулгануудые доодо шатын коллективүүдтэ ехэнхидээ эрхилдэг болоо. Цеховэ партийна организацинууд болон партийна бүлэгүүд эмхидхэлэйнгээ талаар бэхижээ, тэдэнэй нэрэ хүндэ ургаа. Тэдэ эрдэм болон техникын шэнэ зүйлнүүдые, ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые нэбтэрүүлхын түлөө, ажалые оньһожоруулхын ба түрүү аргаар эмхидхэхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэдэг болоо. Тэдэнэй сэхэ хабаадалгатайгаар энэ заводто эрдэм-техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын комплексно түсэб зохёон табигдаад, бодото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байнхай. Энээнэй үрэ дүн гэхэдэ, локомотивууд болон вагонуудые заһабарилха нилээд шанга түсэбүүдээ предприятиин коллектив саг болзор соонь, һайн шанартайгаар дүүргэдэг байна.

Нютагуудтахи эмхидхэлэй ба хүмүүжүүлгын бодото хүдэлмэридэ комплексно шалгалтануудые улам бүри үргэнөөр хэрэглэдэг болоообди. Тэдэнэй аша үрэнь эли тодоор харагданхай. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо партиин обкомой бригаданууд Яруунын, Захааминай, Хурамхаанай болон Түнхэнэй районуудта ошожо ерэһэн байна. Тэдэ ехэнхи партийна эхин ба цеховэ организацинуудай хүдэлмэриин бүхы талануудые нарин нягтаар шэнжэлһэн, «түхэреэн столой» дэргэдэ заседанинуудые, мүн суглаанууд болон семинарнуудые үнгэргэһэн байха юм. Зарим дутагдалнууд болон алдуу эндүүнүүд шалгалтын үедэ заһагдаһан, харин бусадаарнь холын хараатай тодо һонор хэмжээнүүд хараалагдаһан байха юм. Коммунистнуудай һанамжын ёһоор, иимэ хамтын шэнжэлгэ хадаа гансашье партийна эхин ба цеховэ организацинуудай һунгагдамал эдэбхитэй һургаал абамаар, аша туһатай байна. Тэрэ партиин райкомуудай, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин онол аргануудые нарижуулан һайжаруулгада эли бодо нүлөөлдэг байна бшуу.

Партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие дээшэлүүлгэдэ, дутуу дундануудта эбсэшэгүй байхаар коммунистнуудые хүмүүжүүлгэдэ захиргаанай ажал ябуулга ба аппарадай хүдэлмэриие хинаха комиссинууд ехэ туһа хүргэдэг гээшэ. Эндэ оройдоол нэгэ жэшээ дурдаһуу. Зэүдинскэ хилээмэнэй продуктнуудай комбинадта хүдэлдэг иимэ комисси (түрүүлэгшэнь — элеваторай хүдэлмэришэн Л. Олейникова) эдэбхитэй хараа бодолтойгоор, аша үрэтэйгөөр даалгагдаһан хэрэгтээ хандаһанай ашаар вагонуудай нормоһоо үлүүсэ миил зогсолгые жэл соо зургаа дахин, харин байгша оной табан һарын туршада үшөө хоёр хахад дахин, бага болгохо хэрэгтэ туһа хүргөө. Эдэ комиссинуудай эмхидхэлэй ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нэрэ хүндэтэйгөөр сэгнэжэ, мүнөө бидэ партийна эхин организаци бүхэндэ тэдэниие байгуулха гэһэн хараа шэглэл баримталнабди.

КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, үрэ дүнгүүдые имагтал тоогой талаар түйлалгада гол оролдолгоо гаргадаг, тиигэжэ хүдэлмэриин ашаг үрэ ба шанарай асуудалнуудта анхаралаа хандуулдаггүй коллективүүд үшөөл бии байһаар. Мүн гурим журам ба эмхидхэл бэхижүүлгын түлөө тэмсэлые ёһын тэдыдэ, хаа-яа ябуулдагшье коллективүүд дайралдадаг. Партиин райкомуудай, горкомуудай болон обкомой зүгһөө партийна эхин организацинуудые хүтэлбэрилгэдэ үзэгдэдэг дутуу дунданууд баһал бии гээшэ. Бидэ эдэ болон бусад дутуу дунданууд тухай мэдэнэбди, тиимэһээ тэдэниие үсэд нэтэрүүгээр усадхаха ёһотойбди.

А. МОДОГОЕВ,
КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь.
(1983 оной июлиин 11-нэй «Правда» газетэһээ).

Эрдэм ухаан — хүдөө ажахыда

ШЭНЭ ҮҮЛТЭРЭЙ ХОНИД

Хони үсхэбэрилгэ хадаа Киргизэй хүдөө ажахын ашаг үрэ ехэтэй гол һалбари болоно. Хүдөөгэй кооперативуудай бүхы олзо доходой 34-һөө дээшэ процентнь, республикын газар дайдын ехэнхи хубиие эзэлдэг үндэр хадатай районуудта 90 процентнь хонин ажалһаа абтадаг юм. Орон доторoo хонидой тоо толгойн болон продукци үйлэдбэрилгын хэмжээгээр РСФСР-эй ба Казахстанай удаа Киргизи гурбадахи һуури, хүн зондо хүртэсын талаар абажа харахада, нэгэдэхи һуури эзэлдэг. Мал ажалай гушаад томо комплекс ба оньһожоруулагдамал 650-һаа дээшэ фермэ тоологдодог.

Киргизи хадын бэлшээреэр баян юм. Тиимэһээ хадын бэлшээридэ таараһан хонидой үүлтэр бии болгогдонхой. Хадын боори ташалангаар нарин нооһотой хонидой отаранууд олоороо түбхинэнхэй. Республика дотор гол түлэб киргизэй нарин нооһотой үүлтэрэй хонидой ашаар үнэтэ сэнтэй меринос нооһо үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ арга олдонхой. Тянь-Шанийн нарибтар нооһотой, мяхалиг үүлтэрэй хонид мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ арга олгоо. Харин шэрүүбтэр нооһотой алайска шэнэ үүлтэрэй хонид һарьдаг газарта һаянай баирлажа эхилбэ.

Хони ехээр үсхэбэрилдэг олохон оронуудта шэрүүн нооһотой хонидой тоо толгойе олошоруулха шэглэл баримталагдана. Энэнь Хибэсэй промышленностиин хүгжэлтэтэй холбоотой ха. Совет селекционернүүд түргөөр томо болодог мяхалиг үүлтэрэй хонидые бии болгоходоо, хониной миханай ехээр хэрэглэгдэдэг болоһые үшөө дахин хараадаа абаһан байха юм. Эрхим шанартай шэрүүншэг сагаан нооһотой, томо һүүлтэй хонидые бии болгожо бирагдахагүй юм гэжэ эрдэмтэд, мэргэжэлтэд тоолодог байгаа. Гэбэшье гурбан ондоо үүлтэрэй (томо һүүлтэй, прекос ба сараджинска үүлтэрнүүд) хонидые ниилүүлжэ, республикын эрдэмтэд, мэргэжэлтэд «хибэс» нэхэлгэдэ хэрэглэгдэхэ сагаан нооһотой мяхалиг үүлтэрэй шэнэ алайска хонидые бии болгоо юм. Нооһонойнгоо шанараар, нооһо үгэлгөөрөө тэдэнэр суута сараджинска үүлтэрэй хонидые булидаг байна. Алайска үүлтэрэй хонид Киргизидэ бии болгогдоһон гурбадахи үүлтэр юм. Хусануудай амидын шэгнүүр дунда зэргээр 105 килограммһаа 147 килограмм хүрэтэр татадаг, һүүлынь 8 килограмм болодог. Зүгөөр эгээл шухаланьгэбэл, дэлхэй дээрэхи томо һүүлтэй мэдээжэ хонидой дундаһаа алайска үүлтэрэй хонид нооһо ехээр үгэдэг байһаараа шалгардаг. Хусануудһаа дунда зэргээр 6,5-һаа 10 килограмм хүрэтэр, эхэ хонидһоо 3-һаа 6,5 килограмм хүрэтэр нооһон хайшалагдадаг. Тиихэдэ сэбэр нооһониинь 70 процентдэ хүрэдэг.

Үшөө 30-аад онуудта, киргизэй нарин нооһотой үүлтэр бии болгохо талаар хүдэлмэриин һаял эхилжэ байхада, томо һүүлтэй хонид эрдэмтэдэй анхаралые татадаг һэн. Бусадшье республикануудта, тэрэ тоодо Таджикистанда ба Казахстанда иимэ хүдэлмэри хэгдэһэн байгаа. Томо һүүлтэй хонидые олоор үсхэбэрилхэдэ, ашаг үрэнь бага агша һэн. Юундэб гэбэл, нооһониинь даншье муу шанартай, хонидой үдэсэ тулноур гэжэ туршалганууд харуулдаг байгаа. Теэд томо һүүлтэй хонид үндэр хада газарай шэрүүн уларилда бусад ямаршье хонидһоо үлүү һайнаар таарадаг юм. Киргиз нарин ноопотой хонидой хурьгадай үнжэгэншье юм һаань, томо һүүлтэй хонидой хурьгад һураггүй шэрхи байдаг. Үсөөн хурьгад түрөөшье һаа, бултадаа шахуу бүрин бүтэн томо болодог. Томо һүүлтэй хонидтой сасуулхада, нарин нооһотой киргиз үүлтэрэй хонидто ехэ харууһан хэрэгтэй, харин тянь-шаниин нарибтар нооһотой хонид али бүхы тэжээл эдидэггүй.

Сагаан, зөөлэн, буржагар нооһотой Акпий үүлтэрэй хуса дунда зэргын һүүлэй Белизна гэжэ хонин хоёр ниилүүлэгдэжэ, шэнэ алайска үүлтэр бии болгогдоһон байха юм. Акпий хусын зуун хурьган, тэрэ тоодо 25 сагаан хурьган, тэдэнэй 14-ниинь эрэ хурьгад байгаа. Шэлэжэ абтаһан 10 хурьган шэнэ үүлтэрэй эхи табиһан гэхэ. Нооһоной шанарай талаар хүрин нооһотой хонидые тэдэнь булидаг байһан. Томо һүүлтэй хонидой үүлтэрые, ашаг шэмые һайжаруулха талаар мэргэжэлтэд 20 жэл соо хүдэлөө.

Манай орон дотор ута, сагаан, зөөлэн нооһотой, томо һүүлтэй хонидтой адлирхуу мал үгы юм. Тэдэнэрһээ мяхан, өөхэн, нооһон ехээр абтадаг. Тэрэ түргөөр томо болодог, үндэр хада газарай шэмэрүүн уларилда таарадаг юм. Мүнөө үсдэ ороной элдэб нютагуудта ашаг шэмээр муу томо һүүлтэй хонидой үүлтэрые һайжаруулха зорилгодо алайска үүлтэрэй хонид хэрэглэгдэнэ.

Ильяс БОТБАЕВ,
Киргизэй мал ажалай талаар эрдэмэй-үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор.

(АПН).

Сове

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ХАҺА

КИЕВ. Украинада ургаса хуряалга эхилээ. Республикын урда районуудта хуряалга-зөөлгын комплекснууд ороһоной гол ургамал болохо намарай шэниисые жэгдэ хуряажа захалаа. Бусад районуудта ешмээн ба горох хуряалга түлэг дундаа ябуулагдана.

Дүй дүршэлтэй шадабаритад хуряалга дээрэ шалгарна. Жэшээлбэл, Киевскэ областиин Ватутинай нэрэмжэтэ совхозой комбайнер М. Прокопенко 24-дэхи жэлээ агрегатдаа тарянай полидо гаргаа. Урдахи жэлнүүдэйнхидэл район доторoo эгээ түрүүлэн «Нива» комбайнайнгаа бункерһаа 1000 центнер ороһо тушаагаа. Донецкэ, Крымскэ, Ворошиловградска, болон бусад областьнуудай олохон механизаторнууд халаанайнгаа даабариие горитойгоор үлүүлнэ.

Жэл бүри республикын тариашад 200 мянган шахуу гектарай ороһо хуряадаг юм.

ГОРИТОЙ НЭМЭЛТЭ

ВИЛЬЯНДИ. (Эстониин ССР). Ашаг шэмэ һайнтай малһаа горитой ехэ продукци абажа болохо гэжэ эндэхи «Выхма» колхозой һаалишан Аста Романовски батадхаа. Республика доторoo эгээ түрүүлэн үнеэн бүриһөө 4500 килограмм һү жэлэй эхинһээ хойшо тэрэ һаагаад байна. Энэнь нёдондо жэлэй дүнгүүдые булина.

Аста Романовскиин хүдэлдэг «Манген» гэжэ фермэ түрүүшүүлэй тоодо ябадаг. Эндэ зоотехниин бүхы дүримүүдэй ёһоор үнеэдэй хойноһоо харууһалдаг. Эндэ жэл бүри үнеэн бүриһөө 5 мянган килограммһаа дээшэ һү һаадаг юм. А. Романовски һаалишад-долоон мянгатанай клубай эхиие табиһан юм. Республика дотор тэдэнэй тоо улам олошорно.

ХЯМДА БРОЙЛЕРНУУД

ВОРОШИЛОВГРАД. Эндэхи олохон колхоз, совхозуудта зундаа сэгээн талада бройлернуудые үсхэбэрилдэг юм. Энэнь шубуунай мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ ба тэрэнэй үнэ сэнгые доошолуулха шухала нөөсэ болоно.

Ажал хэрэгээ һайнаар эмхидхэхэдэнь РАПО туһална. Колхоз, совхозууд шубуунай фабрика, адлирхуу ажалтай предприятинууд тэрээндэ нэгэдэнхэй. Ажахынууд хоорондын холимог тэжээлэй заводууд тэжээл бэлэдхэһэн, шубуунай фабрикануудай дальбаарануудые дэгжээһэн, харин шефүүдынь алмагдаһан материалаар хобоонуудые хэжэ үгэһэн байгаа.

Ингэжэ тон бага гаргашатайгаар горитой ехэ ашаг үрэ түйлагдана. Зунай һа-

ТАЙЛБАРИЛАН ОЙЛГУУЛНА

Прибайкалиин районой пропагандистнууд КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй материалнуудые, Пленум дээрэ нүхэр Ю. В. Андроповой хэлэһэн үгые гүнзэгыгөөр шудалан үзэжэ байна. Тэдэнэр үзэл сурталай шухала асуудалнуудые хүн зондо тайлбарилан ойлгуулха талаар эдэбхитэй хүдэлмэридэ хабаадаха гэжэ зоригжонхой. Тиихэдэ ерэхэ һуралсалай жэлдэ энэ асуудалые өөһэдынгөө хүтэлбэрилдэг һургуулинуудай шагнаһшадтай гүнзэгыгөөр шудалан үзэжэ, бодотоор бэелүүлхын тула бэлэдхэл хэнэ.

Комын дунда һургуулиин багша Николай Андреевич Корнаков оролдосотой, бэрхэ пропагандистнуудай нэгэн. 15 жэлэй туршада энэ хүндэтэ уялга дүүргэнэ. КПСС-эй гэшүүн. Үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ залуу үетэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ талаар теориин болон бодото хэрэгэй шухала асуулдануудые заагаа.

Бэрхэ пропагандистнуудай дунда Сэлэнгын модоной баазын пропагандист Виталий Яковлевич Кокин, Итанциин леспромхозой пропагандист Любовь Васильевна Черепанова болон бусадые нэрлэжэ болохо.

П. ХАЛТАНОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

ҮДЭР БҮХЭНӨӨ ҮНДЭР УРГАСАДА

ХАРТААБХА ҺАЙНААР ХАРУУҺАЛХА

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ

Тариаша зон үнинһөө хойшо хартаабхые хилээмэ талханай удаадахи хоол гэжэ нэрлэдэг гээшэ ааб даа. Энэнь дэмы бэшэ. Хартаабхын элбэг ехэ ургаса ургуулжа шадаа һаа, хүн зоной хоолой зүйлнүүдые элбэгжүүлхэ хэрэгтэ бага бэшэ нэмэлтэ болохо, мүн малаа, илангаяа гахайда хартаабха ехээр эдюулжэ, гаргаша багатайгаар мяха горитой абаха арга боломжо бии.

Тиимэһээ КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлхэ хэрэгтэ манай республикын колхоз, совхозуудай хартаабхашад баһал эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байна.

Байгша ондо колхоз, совхозууднай бүхыдэнь 125 мянган тонноһоо бага бэшэ хартаабха ургуулжа абаха, гүрэндэ горитойгоор худалдаха, ерэхэ жэлдэ хүрэхэ үрэһэ бэлдэхэ, мүн гахайнуудта эдюулхэ хартаабха ехээр бэлэдхэхэ зорилготой. Эдэ бүгэдые хараада абажа, ажахынууд хартаабхын тарилгые нёдондоонойхиһоо 2000 гектараар ехэ болгожо, газарыень һайса үтэгжүүлээд, саг соонь тарая юм. Хартаабхын зарим хубинь сэбэр паар дээрэ уһалагдаһан газарта таригдаа.

Эгээл мүнөө энэ ургамалай ургасын хойноһоо харууһалха, буртаг үбһэ, үрмэдэһэнһөө хамгаалха харюусалгатай хүдэлмэриин хаһа ороод байна. Энээниие тон хаһа саг соонь, һайн шанартайгаар бэелүүлһэнһээ ургасань нилээд дулдыдаха байна. Эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдын, Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын болон бусад зарим районуудай хартаабхашад ургасаяа борнойлжо, зурууд хоорондын элдүүрилгэ түлэг ябуулна.

Гэхэтэй хамта энэ үедэ хартаабхын ургасын хойноһоо ямар харууһалга, хэзээ хэхэ ёһотой гээшэб гэһэн асуудал гарана. Эндэ нэгэ тогтомол, хаа хаанагүй таараха заабари үгэхэнь бэрхэтэй. Тиимэһээ нютаг бүхэнэй байгаалиин, сагай уларилай эрхэ байдалые, газарайнь хүрьһэнэй шэнжые хаража, ямар полидо борной шэрэхэ, ямартань культиватор ябуулхаяа тодорхойлхо болоно.

Жэшээлхэдэ, хартаабхын эшэнүүдэй үшөө гараагүй байгаа һаань, борной шэрэжэ, хүрьһэнэй дээрэхи хатаһан хальһые һалгааха, буртаг үбһэнэй үндэһэ таһалха шухала. Илангаяа хожомшог — майн һүүл багаар таригдаһан хартаабхые мүнөө борной ходо эгээл зохисотой. Харин хартаабхын эшэнүүдэй гаража эхилээд, буртаг ногооной хуу бултайшоод байбалнь, борнойлһоной хэрэггүй. Зарим хартаабхашад ургасын һая гараад байхадашье борнойлго хэдэг ааб даа. Тиихэдээ эшэнүүдыень гэмтээхэгүйн тула ехэл нарилха, үдэрэй халуунда ургамалай эшэ набшын наранда халажа, һальбингаад байхадань борной шэрэхэдэ болоно. Гол түлэб богонишог шүдэтэй, зиг-заг түхэлэй хүнгэхэн борной ябуулха ушартай. Хартаабхын зурууудуудые хүндэлөөшэнь гү, али һөөлжүүлэн борнойгоо шэрэхэ ёһотой.

Саашадаа хартаабхын газар буртаг ногоогүй ходо сэбэр, хүрьһэниинь зөөлэн байлгагдаха зэргэтэй. Жэшээлхэдэ, ургасын зурууд хоорондохиие элдүүрилхэдээ, хүнгэн элһэлиг хүрьһэтэй полидо культиваторта нэгэ тээгээ эритэй хутагануудые тодхоод, 6 — 10 сантиметр гүнзэгыдэ элдүүрилхэ хэрэгтэй. Энээниие хоёр дахин дабтажа үнгэргэхэдэ өөрэгүй.

Хүндэшэг, шабарлиг хүрьһэтэй, һайн шиигтэй, уһалагдадаг газарта тэрэниие һайнаар зөөлэрүүлхын тула миил хаха зурадаг хутагатай культиватор шэрэхэдэ таарамжатай. Эндэ гол түлэб КОН-2,8 ПМ түхэлэй культиватор хэрэглэгдэдэг. Тиимэ культиваторай ажахынуудта үгы байгаа һаань, юрын КОН-2,8 түхэлэй агрегат ябуулхадашье өөрэгүй.

Ургамалай буртаг үбһые үгы хэхын тула хартаабхын зурууд хоорондохи шоройе миил доогуурнь зөөлэрүүлээд орхихогүй, харин тэрэниие урбуулха, обоолходо ехэ һайн. Буртаг ногооной эшэ намаагай газарһаа өөдэ 4—5 сантиметр үндэр болоод байхадань, хартаабхын зурууд хоорондохи шоройе обоолон урбуулхада (окучивание) буртаг үбһэн шоройдо булагдаад хосордог юм. Тиихэдээ хартаабхын эшэнүүд шоройдо булагдашаха, хосорхо гэжэ айлтагүй. Тэрэ шорой дороһоошье һаадгүй гараха бшуу.

Тиигэжэ ургасын зурууд хоорондохи элдүүрилгэ, шоройень обоололго хэрэгтэй болоо һаань, 2—3 дахин хэгдэхэ байна.

Хартаабхын ургасые буртаг үбһэнэй дан ехээр даражархёо һаань, гербицид хоро сасажа үгы хэхэ ушартай болоно. Энэ арга юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, трактор, машинануудые поли дээгүүр оло дахин ябуулжа, хүрьһэ хатуу болгохо, гэшхэхэ ябадалһаа хамгаална гээшэ.

Хартаабхын ургасада минеральна үтэгжүүлгые нэмэлтэ тэжээл болгон оруулһанай хэрэг бии гү? Зарим ажахынууд хабар хартаабхаяа тарихын урда гү, али тариха үедөө үтэгжүүлгые багашаг нормоор оруулаад, үлөөшыень хожом зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэхэ үедэ оруулдаг. Энэнь биратай ашаг үрэ үгэдэггүй. Тиимэһээ хабартаа үтэгжүүлгын оройдоо оруулагдаагүй газарта, мүн хартаабхын эшын түргэн ута болохо, эдёэнэйнь томо болохынь тула мүнөө минеральна үтэгжүүлгэ нэмэлтэ тэжээл болгон оруулхада хамаагүй.

Гэбэшье гандуу уларилтай сагта минеральна үтэгжүүлгэ ехэнхидээ хүурай хүрьһэндэ оруулагдаад, ургамалда шэмэ мүртэй үгэдэггүй. Хэрбээ тэрэниие хура бороогой орохо үеэр гү, али уһалагдажа байһан полидо хэрэглэбэл, ашаяа харюулха ааб даа. Хартаабхын эшэнүүдэй набтархан, шэнгэн байгаа һаань, азотно үтэгжүүлгэ оруулхада болоно. Ута, үдхэн эшэнүүдтэй һаань, азотно үтэгжүүлгэ оруулһанай оройдоо хэрэггүй. Юуб гэхэдэ, ургасын хүсэн эшэдээ гарашаха, хартаабхань эдеэшэжэ үрдихэгүй ха юм.

Хартаабхын газар дороо түргэн томо болохо, эдеэшэхэ, шанарыень һайн, амтатай болгохын тула фосфорно үтэгжүүлгэ оруулхада зохистой. Мүн пеэшэнэй үнэһэн досоогоо шулуунай зүйл, фосфор болон микрозүйлнүүдтэй байдаг дээрэһээ хартаабхын эдеэндэ, ургасадань һайнаар нүлөөлдэг.

Ургасада нэмэлтэ тэжээл болгохоор минеральна үтэгжүүлгые ямар нормоор оруулхада шиигтэйшэг хүрьһэтэй газарта гектар бүхэндэ 0,7—1 центнер аммиачна селитрэ болон суперфосфат гү, али 1—1,5 центнер нитрафос хаяха хэрэгтэй. Үгы һаа, гектарай 3—4 центнер үнэһэ оруулжа болоно.

Уһалагдадаг газарта хартаабха тариһан һаа, эшэнүүдэйнь һая сэсэглэжэ эхилхэдэ түрүүшын уһалалга хээл, удаань 20 хоноод байхада хоёрдохёо уһалхада таатай. Уһаяа буразгдаагаар табихадаа, гектар бүридэ 400—500 кубометр уһа гаргаха ушартай. Гэбэшье тусхай оньһон түхеэрэлгөөр уһые дээгүүр сасан хаяжа уһалхада эгээл ашаг үрэ ехэтэй. Тиихэдээ түрүүшын уһалалгые хартаабхын эшын һая гараад байхада үнгэргөөд, удаань хахад һара болоод дабтажа уһалхада ехэл һайн. Уһалха бүхэндөө гектарай 350—400 кубометр уһа са-

ГААНУУДТА

РАА ЭЛБЭГЭЭР

Энэ хэрэг республика дотор муу бэшээр табигдаанхай гэжэ республикын Министрнүүдэй Совет тэмдэглээд, дутагдалнуудые үшөөл олон гэжэ тэмдэглээ.

Мүнөө республика дотор найн шадал зэргээрээ ажал хэжэ шадаха 15,7 мянган пенсионер болон инвалиднууд, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд тоологдоод гэшээ. Эдэнэй ороёдоо 7,2 мянган хүнинь предприятинуудта түлөөлдэг гү, али гэртээ ажал хэдэг байна. Тиихэдэ тэдэнэй олонхинь хэлхэжэ холбоотой нилэдбэрин техническэ управлениин, гүрэнэй худалдаа наймаанай, эд хэрэглэгшэдэй кооперациин, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта, хүн зоной ажахуудай хэрэгсэмжэ хангалгын организацинуудта үсөөнөөр хабаадана. Тэрэшэлэн гэр байрын-коммунальна ажахын, Эдеэ хоолой промышленностиин министерствэнүүдэй предприятинуудта пенсионернүүд болон гэрэй эзэн эхэнэрнүүдэй ажал муугаар хэрэглэгдэнэ.

Министерствэнүүд ба албан зургаанууд, арадай депутадуудай городской болон районно Соведүүдэй гүйсэдкомууд гэртээ ажаллагшадай һайнаар хүдэлхэ эрхэ байдал хангаагүй байһаар. Гэртээ ажал хэхэ тухай мэдээсэл муугаар эмхидхэгдэнхэй. Хэблэл, радио болон телевидени энэ талаар тон муугаар хэрэглэгдэнэ. Пенсионернүүд, инвалидуудые гэрэй ажал, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые ямар мэргэжэлтэй гэнэн тоо бүридхэл үгы шахуу. Предприятинуудай болон ажал тухай асуудал эрхилдэг органуудай хоорондо нягта холбоо байгуулагдаагүй байна. Гэртээ ажал хэхэ арга боломжонууд тухай ойлгуулгын хүдэлмэри хүн зоной дунда һайнаар ябуулагданагүй.

Республикын Министрнүүдэй Совет пенсионернүүд, инвалидууд болон гэрэй эзэн эхэнэрнүүдэй ажалые саашадань үргэнөөр хэрэглэхэ гэжэ хараалһан тогтоол баталан абаба.

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

Улаан-Үдын «Молодость» гэжэ 71-дэхи магазинай комсомол-залуушуулай бригада эрхим һайнаар хүдэлдэг юм. Залуу наймаалагшад Светлана Ламажапова, Галина Кырмыгенова гэгшэд тухай худалдан абагшадай дурадхал, һанамжануудай дэбтэр соо магтаалай үгэнүүд бэшээтэй байдаг. Басагад шэлэһэн мэргэжэлдээ дуратай, хүн зониие урин зохидоор угтан абадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Светлана Ламажапова Галина Кырмыгенова хоёр ажал дээрээ.

Н. ДРИГЕНОБЭИ фото.

ХОЁР ОРОНОЙ СОЁЛОЙ ХАРИЛСААН

Инди болбол тон һонирхолтой, өөрын өөрсэ шэнжэтэй орон юм. Индиин эртэ урдын ба мүнөө үе сагай үзэсхэлэнтэ соёл тухай. Тэрэнэй баян дэлхэйэ удхатай ном һудар, уран зохёол, уян нугархай хатар наадан, ирагуу һайхан хүгжэм тухай ехээр бэшэгдэнэшье байха. Тингэбэшье Инди тухай дуулахадаа, бидэ үнөөхил һонирхоһон зандаа, энэ орон тухай үшөөл бага юумэ мэдэхэ байһанаа ойлгодог гээшэбди.

Энэдхэг оромнай аяар табан мянган жэлэй түүхэтэй.

Хэдэн миллион совет хүнүүд энэ оронһоо ехэтэ һонирхон, тэндэхи арад зондонь энэрхы сэдьхэлтэй, али ёһоной, үнэн зурхэнэй талархаал мэдүүлнэ. Советскэ Союз Инди хоёрой хоорондохи харилсаа холбоон үни холоһоо эхитэй. Манай ороной арад Индиер, хүн зоноинь ажабайдалтай дурадахэтэ һонирходог. Анхан сагһаа хойшо ород арад тэрэнэй эртэ урдын соёлдо ехэ анхаралаа хандуулжа, һонирходог, оюун бэлигэ энэдхэг ардай байгуулһан бүхы һайн һайхан юумэндэ тон дүмүүхэнөөр хандадаг. Сэгнэдэг, тэрэнине ходоол һайнаар ойлгожо абахые оролдодог байгаа.

И. Минаев гэжэ эрдэмтэ Энэдхэг ороной соёлые эгээл түрүүлэн шэнжэлжэ эхилэһэн юм. Тэрэнэй шабинар болохо мэдээжэ эрдэмтэд С. Ольденбург, Ф. Щербатской гэгшэд Инди тухай ородой ба дэлхэйн эрдэм наукада угаа ехэ хубитаяа оруулһан гээшэ.

Инди тухай бэшэгдэһэн номууд ехэ һонирхолтой байдаг. Совет-индиин харилсаа холбооное хүгжөөлгэдэ хоёр ороной хэблэгдэһэн гаралтан уран зохёолой номуудые ураалтэ ехэ удха шанартай. Индиин номуудые уншахадаа, энэ орон тухай олон юумэ мэдэжэ абанабди. Инди соогуур айншалжа ябаашегүй һаа, олон миллион совет хүнүүд энэдхэг литературын ашаар тэндэхи хүн зоной ажабайдалтай танилсаха аргатай байна.

Совет засагай үедэ манай орон дотор Индиин 105 уран зохёолшодой 800-һаа үлүү ном СССР-эй 34 үндэһэ яһатанай хэлэн дээрэ 32 миллион хэһэгээр хэблэгдэжэ гараа. Гансал Рабиндранат Тагорой зохёолнууд манай орондо 1602 дахин хэблэгдэжэ, 6 миллион хэһэгээр гараһан байна. Индиин эртэ үдэ сагай, мүнөө үеын байдал тухай хөөрэһэн, ороной үзэсхэлэнтэ гоё һайхан байгаалитай, арад зоноинь сэдьхэл бодолтой танилсуулһан энэдхэг уран зохёолоор совет хүнүүд ехэ ехээр һонирходог гэжэ эдэ тоонуудһаа элирнэ.

Манай орондо Индиин олон фильмүүд харуулагдадаг. Энэмнай Индитэй танилсалгын үшөө нэгэ эшэ үндэһэн болоно. Индиин киноискусствын мэдээжэ ажал ябуулагшад Вимал Рой, Притхвирадж Капур, Балрадж Сахни, Сатьяджит Рей, Дилип Кумар, Радж Капур, Наргис, мүн олон гайхамшагта режиссер, артистнуудай бэлиг шадабарине совет хүнүүд үндэрөөр сэгнэдэг.

Индиин уран зураашадай — Амрита Шергилэй, Атула Босын, М. Р. Ачеркарай, М. Ф. Хусейнэй бүтээһэн зурагуудай выставкэнүүд, Индиин уран даршахуулай өөрсэ нарин зүйлнүүд, хүгжэмшэд, артистнууд ба хатаршадай бэлиг шадабари совет харагшадта омогорхол бахархалые түрүүлнэ. Олон ондоо шэглэлтэй, жанртай, үндэһэ яһаной онсо илгаатай Индиин соёлтой совет хүнүүд танилсаха дүүрэн аргатай юм.

СССР-эй болон Индиин арадуудай хоорондохо эб найрамдалда, хани ёһоор үгэсэ ойлголсолгодо манай ороной уран зохёол ехэ түрэгэтэй. Индиин литературын хүгжэлтэдэ шэнэ шэглэл олгуулха ябадалда совет литературые манай орон дотор дэлгэрүүлхэ гээшэ тон шухала гэжэ энэдхэг зохёолшод тоолодог. «Пушкин, Гоголь, Толстой, Достоевский, Чехов, Горькийн тухай хэлэлтэгүй, Индиин литература Маяковскийн, Есенин, Тихонов, Шолохов болон совет бусад уран зохёолшодой номуудые һонирхон уншадаг. Тэрэнэй хэлуун дулаахан зохёолшодой номуудые олоор оршуулжа эхилэнхэй, мүн Индиин литературанууд совет литературын зохёолнуудаар ехэтэ һонирходог болонхой. Индиин поэдүүд В. И. Ленин тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ совет ардай туйлаһан баатаршалгата габьяа, СССР-эй социалис байгуулалтын дайшалхы забшалта, совет хүнэй замбуулинай дайдые шэнжэлһэн тухай олон шүлэгүүдые бэшэһэн байна.

Индидэ ород хэлэн ехэ хүндэтэй юм. Ород хэлэ шудалалгада Индидэ онсо анхарал хандуулагдадаг. Соёлой талаар совет-индиин харилсаа холбооной олохон бүлгэмүүдтэ ород хэлэ шудалалгын курсанууд нээгдэнхэй. Һурагшад, хүдэлмэришэд, алба хаагшад эдэ курсануудта ябанад. Республикын олон университедүүдтэ мүнөө ород хэлэ заадаг болонхой. «Ород хэлэ шудалалгын манай орондо улам үргэдэхэ байһандань би этигэнэб. Энэ ушар ород арадые, тэрэнэй агууехэ туйлалтануудые ёһотоор ойлгохо хэрэгтэ ехэ туһаламжа үзүүлхэ байна» гэжэ бэеэ дааһан Индиин түрүүшын премьер-министр Д. Неру хэлэһэн юм.

Хоёр ороной хоорондохи соёлой харилсаа холбооое, туһалалсан ажаллалгые улам саашадань бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ гээшэ мүнөө үедэ, илангаяа совет-индиин харилсаанай хүгжэлтын шэнэ шатада бүришье шухала удхатай байна.

Совет-индиин хани барисаанай, харилсан-ажаллалгын хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулхынь тула СССР-эй болон Индиин соёлой ажал ябуулагшадай үдэ бүри ехэ зорилгонууд табигдана.

Н. БОЛСОХОЕВА,
Ниитын эрдэмэй институдай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

Ленинградай анда хото Бомбей Индиин хоёрдохи томо город юм. Энэ хоёр город алдарта түүхээрээ адлинууд.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Бомбейн үйлсэнүүдтэ.

Камера пресс—ТАСС-ай фото.

Э Л Ш Э Зурагаал ТУЯАТАЙ УРИЛДАН

Ажалай үедэ, магазинда ерэхэ саг хаанаһаа олдохоб даа, — гэжэ наймаалагша М. Б. Ламатханова тайлбарилна.

Мария Бадмаевна худалдаа наймаанай хүдэлмэридэ ороһоор хоёр арбан жэлээ тооложо ябана. Нэгэтэ магазиниие даагша Екатерина Аюшеевна Бадмаева залуу басаган Машатай уулзахадаа, иигэжэ асуугаа һэн: «Манай магазинда хүдэлхэ дуратай гүш?».

Тиигэжэ Мария басаган колхоз соогоо элдэб эсын ажал хэжэ ябатараа, наймаалагшын туһалагшаар ажаллажа эхилээ һэн. Удаань районой түб — Баргажанда нээгдэһэн наймаалагшадай курсануудта һуралсажа, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлбэ. Тэдэ курсануудта һурахадаа, Мария хүн зоной эрилтэнүүдые һайнаар хангаха гээшэ тон шухала гэжэ ойлгоо бэлэй.

— Загаһаар бэлдэгдэһэн эдеэ хоол хүндэлдэггүй ябадалнай буруу гэжэ һанагшаб. Энээн тушаа хүн зоной дунда ойлгуулгамжын хүдэлмэри һаала ябуулжа байнаб, —гэжэ Мария Бадмаевна хэлээ бэлэй. Үнэхөөрөөшье, загаһаар бэлдэгдэһэн, витаминаар баян консервнүүд болон бусадшье загаһанай зүйлнүүд ехээр худалдагдадаг болоо.

— Юрэнхыдөө, хангалгын шанар һайжаруулха хэрэгтэй. Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулан, хүн зониие худалдаа наймаанай талаар хангалгые һайжаруулха тухай социалис уялгануудые абаа һэмди, — гэжэ Мария Бадмаевна хөөрөөгөө үргэлжэлүүлбэ.

М. Б. Ламатханова хүн зонтой үгөөе ойлголсоһон лэ байдаг. Магазинда элдэб хүнүүд ородог ха юм: заримашуулынь уур сухалтай ябаха, нүгөөдэнь «хатуу харые» дарашанхай, үбсүүгээ сохижо байха, гурбадахинь удаан оошорто зогсобоб, үнэтэй сэнтэй сагаа һалгабаб гэжэ гэмэрхэ. Хүн бүхэндэ ондо ондоогоор хандажа, магазинһаа худалдан абагшадай сэдьхэлээ ханажа гарахын, тэдэнэй сагыень гамнахын тула Мария Бадмаевна үнэн сэдьхэлһээ оролдоно.

Тэрэ ажалдаа эртэхэн ерэжэ, магазин соогоо гуримтай болгохо, худалдаанда гүйсэтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые өөртөө дүтэхэн асарха гэхэ мэтэ юумые, бултыень хэжэ үрдидэг гуримтай. Магазинаа сагта болзортонь нээхэ шухала гэжэ наймаалагша тоолоно. Үглөөгүүр ажалдаа гарахаһаа урид, тамхи гү, али эдеэ хоолой зүйлнүүдые абахаяа колхознигууд ярадаг...

Энэ бэшэһэнние батална гэһэндэл, магазинай үүдэндэ улаан нарантай урилдан ерэһэн хэдэн хүн зогсожо байба.

— Инмэ эртэ магазиндаа юундэ ерэдэг зомта? —гэжэ асуухада:

— Үсэгэлдэр үдэшэ оройн ажалһаа ерээбди. Мүнөөдэр модо отолхоёо хадада гарахамнай. Эдихэ юумэ абаха хэрэгтэй, — гэжэ тэндэ зогсожо байһан хүнүүдэй нэгэнинь харюусаа һэн.

Үшөө 10 минута үлөөл гэжэ часыгаа шагаажа байха үеэр, магазинай үүдэнэй шэбхэ торд гээд, үүдэн нээгдэжэ, Мария Бадмаевна урихаар:

—Орогты. Хэн яаранаб, тэрэ дуратай юумэ түлөэригүйгөөр абаха, — гэжэ энеэбхилнэ.

Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түб һуурин Баян-Гол нютагай эдеэ хоолой магазинда Мария Бадмаевнатай сугтаа Екатерина Бадмаева, Галина Раднаева, Зинаида Гармаева гэгшэд ажаллана.

— Ажалша коллективүүд тухай СССР-эй Хуули зүбшэн хэлсээ һэн гүт? Ямар дурадхалнуудые оруулаа һэмта? — гэжэ асуугдаа һэн.

— Тус Хуулине бултандаа һайшаанабди. Ажалша коллективүүдэй эрхэ түлөөлэлгэ, үүргэ дээшэлээ. Энэ талаар абахада, коллектив соогоо хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулнабди. Заримдаа худалдан абагшадта бүдүүлигээр хандаха ушаршье гарадаг. Иимэ ябадалаа усадхахын тула оролдонобди, — гэжэ магазиние даагша хөөрэбэ.

Мария Бадмаевна Ламатханова олон жэлэй туршада худалдаа наймаанда һайнаар хүдэлһэнэйнгөө түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, Хүндэлэлэй олон грамотануудаар шагнагдаһан байна.

С. ОЧИРОВ.

лармониин камерна оркестрэй артистнар тус һууриндa ажаһуугшадта айлшалба.

Искусство шэнжэлэгшэ Валерия Назарова шэнээр хүгжэһэн эпохын агууехэ уран зурааша Рафаэль тухай хөөрэхэтэйгөө хамта мастерай картинануудые диапозитивээр харуулаа. Литературовед Георгий Федосьевич Богач пушкинска графика тухай ехэ һонирхолтой юумэнүүдые дуулгаа. Тэрэ олон жэлэй туршада бэдэрэлгэнүүдые хэдэг хадаа А. С. Пушкинай урда зүгтэ сүлэлгэдэ байһан үедэнь хамаатай гушан дүрэ зурагай графическа зурагуудыень тайлбарилһан байна.

— В. Ф. Раевскиин нэрэмжэтэ литературна уншалганууд манай нютагта заншалта болонхой,—гэжэ сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Г. М. Жишкин хэлэбэ.—Манай иишэ уран зохеолшод, түүхэшэд, искусство шэнжэлэгшэд, уран зураашад, артистнар, эрдэмтэд үргэлжэ ерэжэ байдаг. Тэдэнэр эндэхи хүн зондо һонирхолтой юумэнүүдые хөөрэжэ үгэдэг юм.

МОСКВАГААР АЯНШАЛХАНЬ

Баяндайн совхозһоо 19 хүбүүд, басагад ажахын мүнгэн зөөреэр неделиин туршада Москвада аяншалхаяа ошобод. Энэнь ямар ушартайб гэхэдэ, тэдэнэр дунда һургуули дүүргэмсээрээ, түрэл нютагтаа үлэжэ, ажаллаха еһотой юм. Аяншалгада мордогшодой олонхидынь үнгэрһэн жэлдэ малшанай болон механизаторай мэргэжэл шудалһан байна.

Баяндайн совхозой хүтэлбэрилэгшэд ажалай залуу халаанай түлөө хододоо оролдодог заншалтай. Залуу механизаторнуудта шэнэ техникэ даалгагдадаг, һаалишан болохо дуратайшуул эрхимүүдэй хажууда хүдэлжэ эхилдэг.

Залуушуулые хүдөөдэ тогтоохо зорилготойгоор 10—15 квартира жэл бүри баригдана. Совхоздо спортын зургаан секци хүдэлдэг. Мүн залшье баригдажа байна. Эдэ бүгэдэ булта залуушуулда зорюулагдана.

С. ЕЛАЕВ.

• ТАСС • АПН • ХИЛЫН СААНАҺАА

КОМИТЕДЭЙ ЕХЭ ЗОРИЛГОНУУД

ЖЕНЕВЭ. Хүнэй эрхэнүүдэй асуудалнуудые шиидхэдэг комитедэй ээлжээтэ сесси эндэ нээгдэбэ.

Граждан ба политическэ эрхэнүүд тухай уласхоорондын хэлсээе, энэ документһээ үндэһэлэн гараһан уялгануудые, нэн түрүүн өөһэдөө өөһэдыгөө тодорхойлхо, ажабаха, дайн байлдаае номнохо ябадалые хорихо, үгэ хэлэхэ эрхэнүүдые арадуудта хангаха уялгануудые бүхы гүрэнүүдэй бэелүүлжэ байһые шалгахын тула энэ комитет 1976 ондо эмхидхэгдэн байгуулагдаһан юм. Комитедэй энэ сесси дээрэ дэлхэйн 18 гүрэнэй элитэ ехэ юристнүүд хэлсээе ямараар бэелүүлжэ байһан тухай Франциин ба Ливанай табиһан элидхэлнүүдые хаража үзэхэ байна. Дайн байлдаае номнохо ябадалые зайсуулан сараха талаар дары түргэн хэмжээнүүдые абаха шухала байһан тухай дурадхалнуудые комитет оруулха юм.

Эб найрамдалые сахин хамгаалха хэрэгтэ комитет хубитаяа оруулаа. Үнгэрһэн сесси дээрэ тэрэ дурадхал батлан абаһан байгаа. Ажаябаха эрхэ бүгэдэ ниитын эб найрамдалые сахин хамгаалгатай нягта холбоотой, тиимэһээ бүхы гүрэнүүд ядерна дайнай аюулые зайсуулан сарахые оролдохо ёһотой гэжэ тэрээн дотор хэлэгдэнэ.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМЫН ҺУРГААЛНУУДАЙ БЭЕЛЭЛ

УЛААН-БААТАР. Монгол ороной социалис байдал хадаа дэлхэйн арадуудта социальна хүгжэлтэ дэбжэлтэ тээшэ зам заажа үгэһэн марксизм-ленинизмын сургаал һургаалнуудай хүсэн түгэлдэр байһые элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ МНРП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, МНР-эй Арадай Ехэ хуралай Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал Монголой Арадай революциин 62 жэлэй ойтой дашарамдуулан эндэ хэлэбэ.

МНРП-гэй хүтэлбэри доро монгол арадай шэнэ общество байгуулха талаар туйлаһан бүхы юумэн Советскэ Союзтай, социалис хани нэгэдэлтэ бусад оронуудтай аха дүү ёһоной хани барисаатай, үрэ түгэс харилсаа холбоотой байлгатай нягта холбоотой юм гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Зохёон байгуулхы ажал болон амгалан тайбан байдал таһаршагүй холбоотой юм гэжэ Монголой хүтэлбэрилэгшэ хэлэбэ. Советскэ Союзай болон аха дүү бусад социалис оронуудай саг соогоо гаргаһан бүтэмжэтэй һайн үүсхэлнүүдые МНР, бүхы монгол арад халуунаар бүрин хүсэдөөр һайшаана. Энэ хадаа ори ганса бүтэмжэтэй һайн ябадал болоно гэжэ тоолоно. Эдэ үүсхэлнүүдые бодото дээрэнь бэелүүлгэ дэлхэй дээрэхи байдалые үндэһөөрнь һайжаруулха байна.

Мүнөө империализмын хархис хүсэнүүдэй харата ябуулгануудаа үргэдхэжэ, уласхоорондын оршом соохи хүсэнүүдэй тэнсүүриие хубилгахые һэдэжэ, хүн түрэлтэниие ядерна дайнай аюул руу түлхижэ байхадань, дайнай аюулые зайсуулан сарахын, бүгэдэ ниитын эб найрамдалые бэхижүүлхын түлөө үдэр бүри эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэхэһээ гол шухала удха шанартай зорилго байхагүй гэжэ Ю. Цеденбал хэлэбэ.

ВАШИНГТОНДО ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД БОЛОБО

ВАШИНГТОН. Богони болзорой албанай хэрэгээр США-да ерэһэн ФРГ-гэй федеральна канцлерай орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншер президент Рейгантэй, гүрэнэй секретарь Дж. Шульцтай, национальна аюулгүйе сахиха талаар президентын туһалагша У. Кларктай хөөрэлдөөнүүдые хэбэ.

Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые хинаха тухай асуудалнуудаар совет хүтэлбэрилэгшэдтэй ФРГ-гэй федеральна канцлер Г. Коль болон федеральна канцлерай орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншерэй хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые зүбшэн хэлсэһэн байна. Баруун ба зүүн оронуудай хоорондохи харилсаанай бусад асуудалнууд мүн лэ хаража үзэгдөө.

Геншерэй ерээд байха үедэ хэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдээр ямаршье коммюникегэй толилгдоогүйшье һаань, американ ракетно-ядерна шэнэ буу зэбсэгүүдые Баруун Европодо тараан тодхохо гэһэн НАТО-гай түсэбүүдые бэелүүлгэдэ Бонной правительствын туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлжэ байдагыень Вашингтондо нюунагүй.

ФРГ хадаа НАТО-гай энэ жэлэй декабрь һарада далита болон «Першинг-2» ракетэнүүдые тараан тодхохые хараалдаг Баруун Европын оронуудай нэгэниинь болоно. Ракетэнүүдые тараан тодхолгодо бэлэдхэл «графигай ёһоор үргэлжэлүүлэгдэжэ байна» гэжэ захиргаанай түлөөлэгшэ дахинаа баталба. Мүнөө үедэ ракетэнүүдээ лажашье һаань Европодо тараан тодхожо, ядерна буу зэбсэгүүдэй тэнсүүриие буруу һүргэхые оролдон, Холбоото Штадууд Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ үгээе ойлголсолгодо һаад тойбо татажа байһаниинь мэдээжэ.

ВАШИНГТОНОЙ ТУХИРАЛГААР

МАДРИД. Вашингтоной тухиралгаар Никарагуада эсэргүү үргэн хэмжээнэй шэнэ зэвэржэг түримхэй ябуулга хэхые Гондурас бэлдэжэ байна гэжэ Никарагуагай гадаадын хэрэгүүдэй министр Мигель д'Эското мэдүүлбэ гэжэ ЭФЭ агентство мэдээсэнэ. Хоёр ороной хоорондо сэрэгэй хёмороо зүришэлдөө үүдхэхэ зорилготойгоор Никарагуада эсэргүү бүдүүлиг муухай ябуулгада бэлэдхэл Гондураста дүүрэжэ байна гэжэ баримта мэдээнүүдһээ элирээ гээд Доминиканска Республикын ниислэл хотодо үнгэргэгдэһэн пресс-конференци дээрэ тэмдэглэгдээ.

М. д'Эскотын хэлэһэн үгэ тухай мэдээсэхэдээ, информационно агентствэнүүд Никарагуагай революциин лайсадай гутамшаг муухай түсэбүүд тухай хөөрэнэ.

Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүд

ЖЕНЕВЭ. Европодо ядерна буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха тухай хөөрэлдөөнүүдтэ хабаададаг СССР-эй ба США-гай делегацинуудай пленарна заседани июлиин 12-то эндэ болобо.

ТҮҮХЭТЭ СЪЕЗД

ДЕЛИ. «Россиин ба уласхоорондын пролетариадай сүлөөрэлгын тэмсэлэй эрид эрьелтын шата» болоһон байгаа гэжэ Индиин «Нью эйдж» газетэ эдэ үдэрнүүдтэ түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэнэй 80 жэлэйнь ойе үргэнөөр тэмдэглэжэ байһан РСДРП-гэй II съездые нэрлэнэ.

Энэ съезд коммунис хүдэлөөнэй хүгжэлтэдэ тон ехэ түүхэтэ удха шанартай байгаа гэжэ газетэ бэшэнэ. В. И. Ленинэй зохёоһон үзэл сурталай, политическэ ба эмхидхэлэй гол ёһонуудаар Россиин революционно марксистска эмхинүүдые нэгэдүүлхэ хэрэгые тэрэ түгэсхэһэн байгаа. Тиигэжэ шэнэ түхэлэй парти—хүдэлмэришэн ангиин, научна коммунизмын, социалис революциин парти түүхэдэ мүндэлөө һэн. Марксизм-ленинизмын сургаал һургаалаар зэбсэгжүүлэгдэһэн энэ парти пролетариадай ба тэрэнэй союзнигуудай тэмсэлые хүтэлбэрилһэн, үргэн ниитэ ажалшадые Агууехэ Октябриин социалис революциин илалтада хүргэһэн байгаа. Энэ революци хүн түрэлтэнэй түүхэтэ хуби заяанда эрид эрьелтын шата болоо, капитализмһаа социализмда дамжан орохын шэнэ үе сагые нээгээ.

КАМПУЧИДА ЭСЭРГҮҮ ЗЭБСЭГТЭ ЯБУУЛГАНУУД

ПНОМПЕНЬ. Таиландын сэрэгшэд Кампучида эсэргүү зэбсэгтэ һүйдхэлтэ ябуулгануудаа үргэлжэлүүлһээр. Кампучиин СКП гэдэг информационно агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, июнь һарада Таиландын агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй самолёдуud хилэ шадархи Снемриан, Баттамбанг, Поусат, Кохконг провинцинуудай районууд дээгүүр тагнуулай 13 нииидэлгэ хээ. Таиландын зэбсэгжүүлэгдэһэн суднанууд Кампучиин мэдэлэй уһа руу 408 дахин нэбтэрэн ороһон байна. Таиландын газар дайда дээрэһээ республикын олон районуудые ехэ буунуудаар, миномедуудаар буудаба.

Июнь һарада Таиландын засагаархидай тухиран дэмжэһэнэй ашаар Пол Подой банданууд һүйдхэлтэ ябуулга эмхидхэхын тула НРК-гай газар дайда руу нэбтэрэн орохые һэдэһэн байгаа. Гэбэшье тэдэ Кампучиин хилэ сахигшадаар һамна бута сохигдоо.

УРГАН ХҮГЖӨӨ ГОРОДУУДНАЙ

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһанһаа урид, 1920-ёод онуудай үедэ, республика доторнай оройдоол түрбан город байһан юм. Тэдэнэй эгээн эхэнь 20 мянга гаран хүн зоной ажаһуудаг Дээдэ-Үдэ һэн.

Һаяхан байгуулагдаһан Буряадай автономито совет республикын экономическа болон социальна хүгжэлтые түргэдхэхын түлөө промышленна үйлэдбэринүүд, захиргаанай-ажахын, социально-соёлой болон эрдэм наукын түб болохо хото городуудые бодхоолгодо онсо анхарал хандуулагдаа бэлэй. Тиигэжэ республикын багахан городуудта промышленна предприятинууд, элүүрые хамгаалгын, соёлой болон һургуулиин эмхи зургаанууд баригдажа эхилээ. Илангаяа республикымнай ниислэл хото — Улаан-Үдэ түргэн хүгжэлһөөр хүгжөө. Нэгэдэхи ба хоёрдохи түсэбтэ табан жэлнүүдтэ бүхэсоюзна удха шанартай томо-томо промышленна предприятинууд баригдажа эхилээ һэн.

Байгалаймнай минеральна хэбтэшэнүүдэй, шулуун нүүрһэн болон үнгэтэ металлай ашаглалгада, загаһанай олзоборилгодо, ой модоной үргэнөөр хэрэглэгдэжэ эхилхэдэ, республика доторнай городой түхэлтэй шэнэ посёлогууд урган бодоо. Галуута-Нуурай эрьедэ шахтёрнуудай Гусиноозерск, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай баригдажа эхилхэдэ Закаменск городууд байгуулагдаа.

Ой модоной болон модо болбосоруулгын промышленностиин хүгжэжэ эхилхэдэ Байгалай эрьеэр, мүн Үдэ мүрэнэй эршоноор хүдэлмэришэдэй посёлогууд бии болоо. Мүнөө тэдэнэй эгээд томонь Онохой болонхой. Тиихэдэ загаһа олзоборилго болон тэрэниие болбосоруулгын хэлтэй Нижнеангарск, Баргажанай-Адаг гэхэ мэтэ загаһашадай посёлогууд үндыһэн бодоо.

Жэшээнь, хэрбээ 1923 ондо бүхы республикын хүн зоной 9,2 процентнь городой түхэлтэй посёлогуудта ажаһуудаг һаа, Эсэгэ ороной хамгаалгын Агууехэ дайнай урда тээ 30,7 процент хүрэтэр үргэһэн байна. Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ арадай ажахыда ехэхэн капитальна һомоолто гаргашалагдажа, эдеэ хоолой, модо болбосоруулгын, барилгын материалай болон хүнгэн промышленностиин һалбаринууд түргэн хүгжэжэ эхилээ һэн. Тэрэнэйнээ боложо Каменск, Выдрино, Наушки, Сэлэн-Дүүмэ гэхэ мэтэ посёлогууд бии болоо. Һүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада арадай ажахын хүгжэлтэһөө, мүн БАМ-ай Буряадай участогай барилгаһаа үндэһэлэгдэжэ, олон тоото посёлогууд мүндэлөө һэн. Онсолбол, һүүлэй 20 жэлэй туршада городой түхэлтэй посёлогууд, урдынхида орходоо, 2 дахин олошороо (18 байһан һаа, мүнөө 40-дэ хүрэнхэй), тэндэ ажаһуугшадай тоо 1,8 дахин дээшэлээ. Мүнөө хүдэлмэришэдэй посёлогуудта бүхы республикын хүн зоной 58 процентнь ажаһууна, ажаллана. Тиихэдэ олохон һууринуудай үйлэдбэриин удха шанар шэнэ промышленна барилгануудһаа улам ехээр хүбилнэ. Жэшээнь, мантан томо ГРЭС-эй барилга Гусиноозерск хотые түлишын-энергетическэ түб болгоо. Мүнөө энэ город республикын ниислэл хото Улаан-Үдын һүүлээр түрүүшын тоодо оронхой. Тэндэ ажаһуугшадай тоо, 20—30-аад онуудхида орходоо, хоёр дахин олошоронхой, һүүлэй 15 жэлэй туршада [illegible] байна. Жэл эрэхэ бүри олошорожо байна. Гэр байрануудайнь тэн хахадынь болбосон түхэлтэй болонхой. Мүн республикын бусад городуудта (Закаменск, Хилгатуй) промышленна үйлэдбэринүүд хүгжэжэ, хүн зониинь олошоржо байна. Тэндэхи промышленна предприятинууд үргэдхэгдэжэ, социально-соёлой объектнууд, болбосон түхэлтэй гэр байранууд түргэнөөр баригдана.

Целлюлозо болон картон гаргадаг комбинадай барилга дээрэһэ Селенгинск посёлогой промышленна үйлэдбэри горитойхоноор дээшэлэнхэй. Хүдэлмэришэдые ажабайдалай алишье талаар гүйсэд хангахын тула гэр байранууд, магазинууд, һургуули болон хүүгэдэй ясли-садууд ашаглалгада тушаагдана.

Транссибирскэ түмэр харгы зубшан орходог, мүн баһашье ажалшадай һууринууд (Онохой, Заиграево, Новоильинск, Хоринск, Баргажан) хурдан түргэнөөр хүгжэнэ. Илангаяа республикын хойто районуудаар урган бодоһон посёлогууд хүгжэнэ. Анхан, Байгал-Амарай магистралиин барилгада эхилээгүй байхада, хойто хизаартамнай ори ганса Нижнеангарск посёлок бии юм һэн. Тэдэ тэндэй промышленна предприятинуудай удаан хүгжэлдэг дээрэ хүн зон нэмэдэггүй, харин жэл эрэхэ бүри үсөөржэ байгша һэн. Шэнэ түмэр харгын барилга олон зуун мянган дуран [illegible] Северобайкальск, Таксимо гэхэ мэтэ [illegible] Тиихэдэ түмэр харгын станцинууд: Шэнэ Уоян, Кичера, Янчукан, Муякан, Таксимо болон городой түхэлтэй бусад посёлогууд баригдана. Түргөөр хүгжэжэ байһан олон түхэлтэй эдэ һууринуудта 60 мянга шахуу хүн зон ажаһууна, али БАМ-ай барилгын эхилхэ үеынхидэ орходоо, тэндэ ажаһуугшадай тоо арбан 15 дахин дээшэлээ.

Буряадай ниислэл хото Улаан-Үдэ экономическа, социальна хүгжэлтөөрөө республикын бусад городууд болон посёлогуудһаа түрүүлнэ. Зүүн Сибириин болон Алас Дурна зүгэй томо городуудай нэгэн болохо Улаан-Үдэ автономито республикынгаа промышленна, научно-техническэ болон захиргаанай түб болонхой. 60 жэлэй туршада ниислэл хотын хүн зон 10 дахин дээшэлээ. Бүри һаяхан сагта 400 мянган хүн зон ниислэл хотодомнай ажаһууха, харин шэнэ зуун жэлэй эхиндэ тэдэнэй тоо хахад миллион хүрэхөөр хараалагдана.

Байгал шадар оршодог посёлогууд ажалшадай амаралгын, мүн аяншалгын түбүүд болгогдохоор түсэблэгдэнэ.

Д. МАНГАТАЕВА,
СССР-эй Наукануудай академиин Буряадай филиалай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

Улаан-Үдын Совсдүүдэй т алмай.

БАЯН БЭЛЭГ

Уран зохёолшо Д. Батожабайн хэрэглэмжын зүйлнүүд республикын нэгэдэмэл музейн жасада үгтэбэ

Бэлигтэй уран зохёолшо байһан Даширабдан Батожабайн бэшэһэн зохёолнуудые манай республика дотор хэн мэдэхэгүйб даа. Тэрэнэй зохёолнуудые гансашье буряад бэшэ, мүн бүхы орон доторнай, хаа хаанагүй олон түмэн уншагшад олон янзын хэлэн дээрэ уншаһан байха. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй зохёолнууд Москвада ород хэлэн дээрэ олон мянган хэһэгээр хэблэгдээ һэн. Зарим зохёолнуудынь хальмаг, яхад, казах, татар, литва, украин болон бусад хэлэнүүд дээрэ оршуулагдан тусхай номууд боложо гараһан байха. Мүн хэдэ хэдэн зохёолнуудынь монгол, араб, немец, венгр, болгар, хэлэнүүд дээрэ оршуулагдаһан юм.

Тиигэжэ Даширабдан Батожабай түрэл буряад литературынгаа хүгжэлтэдэ ехэ хубитаяа оруулһан байна. Тэрэнэй нэрэ, тэрэнэй зохёохы ажал ябуулга болон зохёолнуудгүйгөөр буряад совет литературые хүсэд дүүрэнээр сэгнэхын аргагүй. Илангаяа буряад прозын болон драматургиие хүгжэлтэдэ тэрэнэй бүтээлнүүд ехэхэн нүлөө үзүүлжэ, манай үндэһэн литературын түүхэдэ элитэ һуурияа эзэлэнхэй.

Тиимэһээ уран зохёолшын номууд, хэрэглэжэ ябаһан зүйлнүүд, гар бэшэгүүд болон фото-зурагууд бэлдэгдэжэ байһан буряад литературын музейдэ заатагүй орохо ёһотой. Ушар тиимэһээ энэ зорилгоор уран зохёолшын нүхэр Лхамасу Батуевна Батожабайда хандахадамнай, олохон юумэнүүдыень музейн жасада бэлэг болгон дамжуулха байһанаа мэдүүлээ һэн.

Тэдэнэйнь дунда уран зохёолшодо бэлэглэн бэшэһэн дурасхаалта гар табилгатай ород, монгол, украин, яхад, буряад, казах болон бусад яһатанай уран зохёолшодой номууд бии. Тэдээн бүхэн дээрэнь бэлигтэй уран зохёолшын һайн һайхан абари зангые шадамар бэрхээр бэшэдэгые онсолон тэмдэглэжэ, ехэ һайн нүхэд ябаһанаа гэршэлэн, уран зохёолшод бэшэһэн байна.

Хальмаг мэдээжэ поэт Давид Кугультинов 1965 ондо Москвада гараһан «Шүлэгүүд» гэжэ номоо бэлэглэхэдээ, Даширабдан Батожабайда, «Миниинүхэр, монгол угсаатанай эрхим зохёолшодой нэгэндэ, дурлан хүндэлэгшэ Д. Кугультинов 1965 оной апрелиин 11» гэжэ бэшэһэн байна.

Украин мэдээжэ поэт Микола Бажан «У спасской башни» гэжэ номоо 1959 ондо ноябриин 11-дэ бэлэглээ.

Яхадай мэдээжэ поэт Семен Руфов Д. Батожабайтай ехэ нүхэд байһан юм гэжэ олон баримтанууд гэршэлнэ. Тэрэ хадаа Батожабайда хэдэ хэдэн номуудые бэлэглэжэ эльгээһэн байгаа. Жэшээлхэдэ, яхад арадай суута үльгэр — олонхо «Нюргун Боотоур» гэжэ 1975 ондо ород хэлэн дээрэ гараһан ном, И. Чагылганай «Шэлэгдэмэл шүлэгүүд» гэжэ ном, тиихэдэ яхад хэлэн дээрэ өөрынгөө оршуулгаар гаргаһан В. Шекспирэй «Сонеттар» гэжэ ном гэхэ мэтэ тэдэнэйнь дунда бии. Илангаяа тэрэнэй өөрынь «Куора-ттарга, тыаларга» гэжэ номынь һонирхолтой байна. Энэ номынь Семен Руфовой Москва, Улаан-Үдэ, Алма-Ата, Махачкала гэхэ мэтэ городуудаар ябаһан замай тэмдэглэлнүүд, очеркнуудһаа бүридэнхэй. Тэндэнь Д. Батожабай тухай яхад хэлэн дээрэ томохон очерк оруулагданхай. Энэ очеркнь «Хотогусулус» гэжэ журнал соо (1976 оной 2-дохи номер) Д. Батожабайн гэр бүлэ харуулһан фото-зурагтайгаар толилогдонхой. Бүхы эдэ номууд дээрэ Семен Руфов Даширабдан Батожабайда тон лэ дүтын нүхэрэй ёһоор хандаһан, тэрэнэй зохёохы хүшэр ажалда яһалал амжалтануудые хүсэһэн байна.

Хальмаг поэт, драматург Алексей Балакаевай «Эхын зүрхэн» гэжэ зүжэгые Даширабдан Батожабай түрэл хэлэн дээрээ оршуулжа, Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта табюулһан юм. Тиигэжэ хальмаг драматург талархалай тэмдэгтэ шүлэгүүдэйнгээ ном бэлэглэһэн юм.

Хакас Николай Доможаков, башкир Азат Абдуллин, хальмаг Санжа Каляев, ородууд Илья Лавров, Илья Френкель, Александр Тверской, Владимир Тендряков, Николай Ершов, Иван Лазутин, Владимир Гордейчев, Исай Калашников, Илья Чернев, Виктор Алданский, монгол Д. Намдаг, С. Дашдооров, Ч. Лхамсүрэн, С. Дашдэндэв, Ж. Пурэв, Б. Бааст, Ц. Гайтав болон буряад уран зохёолшод Д. Батожабайда номуудаа бэлэглэхэдээ һайн һайханиие хүсэһэн байна.

Тиихэдэ Даширабдан Батожабайн өөрынь номууд музейн фонддо олоор оронхой.

Уран зохёолшын зарим зохёолнууд хари гүрэнэй хэлэнүүд дээрэ оршуулагдаһан байна. Хэдэ хэдэн зохёолнуудынь Монголой Арадай республикада оршуулагдаад, номууд болгогдожо хэблэгдэһэн байна. Тиихэдэ тэдэнэй дунда һонирхолтойнь юун бэ гэхэдэ, нэгэ рассказынь араб хэлэн дээрэ оршуулагдажа «Совет Зүүн зүгэй уран зохёолшодой рассказууд» гэжэ согсоябори соо оронхой, «Адуушанай дуун» гэжэ туужаһаань бүлэг 1956 ондо «Советская литература» гэжэ журналай хоёрдохи номер соо испан хэлэн дээрэ толилогдоо бэлэй.

Даширабдан Батожабайн зохёолнууд эгээ түрүүн «Байгал» журналда толилогдодог байгаа. Тиимэһээ тэрээн соо толилогдоһон зохёолнуудтай бүхы номернуудынь мүн лэ дамжуулагдаа.

Эдэ номуудһаа гадна Лхамасу Батуевна үбгэнэйнгөө хэрэглэжэ ябаһан зарим зүйлнүүдые музейдэ бэлэглээ.

Монголой уран зохёолшодой холбоон «Тэмээн дээрэ һууһан үбгэжөөл» гэжэ торгон бүд дээрэ тоһон шэрээр зураһан зураг, мэдээжэ поэт Далантайн Тарва монгол дарханай бүтээһэн мүнгэн хутага хоёр һэрээтэйгээрнь бэлэглэһэн юм. Буряад уран зураагша Чингис Шенхоровой зураһан уран зохёолшын залуугайнь летчигой хубсаһатайгаар, мүн һүүлшын жэлнүүдтэхи портредууд, И. Стариковай бэлэглэһэн «Байгалай үдэшэ» гэһэн зураг, Агын дархан Доржо Гомбоиной хэжэ бэлэглэһэн хоёр годли мүн лэ һонирхомоор.

Драматург Батожабайн пьесэнүүдээр Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряадай академическэ драмын театр соо олон зүжэгүүд табигдаһан юм. Тиигэжэ «Дойбод сохилго», «Галта мүрэн», «Барометр шуурга харуулна», «Зүрхэнэй шарха», «Галаар эрьеһэн галаб», «Эхэ тухай домог», «Залинта аадар», «Модон шоро», «Урбаанай уршагта ябадалнууд», «Катастрофа» гэхэ мэтэ зүжэгүүдэйнь соносхолнууд, программанууд хадагалаатай байгаа.

Уран зохёолшын ажалые үндэрөөр сэгнэһэн Ажалай Улаан Тугай орден болон медальнууд, Хүндэлэлэй грамотанууд болон амаршалгын адреснууд, дипломууд болон үнэмшэлгэнүүд, мүн бусадшье олон тоото түүхэтэ удха шанартай зүйлнүүд хожомоо Буряад ороной литературын музей нээхэдэ ехэл хэрэгтэй, һонирхолтой байха һэн гэжэ һанагдана. Гадна манай суута уран зохёолшын фото-зурагууд, гар бэшэгүүд гэртэнь ехэ олоороо, нарин нягтаар хадагалагдажа байдаг юм.

Даширабдан Батожабай шэнэ гараһан номуудаа, фото-зурагуудаа мүн бусадшье юумэнүүдые нүхэдтөө, дүтынгөө танилнуудта бэлэглэһэн байха.

Тиимэһээ уран зохёолшын арюун дурасхаал ниитээрээ мүнхэлхэ зорилгоор Д. Батожабайда хабаатай байһан зүйлнүүдые нүхэдынь, танилнуудынь һайн һайхан дураараа бэлэдхэгдэжэ байһан буряад литературын музейдэ бэлэглэхэ аабза гэжэ найдагдана.

М. МАДАЕВ,
Буряадай АССР-эй нэгэдэмэл музейн литературын таһагые даагша.

«РСДРП-гэй ЦК-гай 1905 - 1906 ОНУУДАЙ НЮУСА ТИПОГРАФИ» ГЭҺЭН МУЗЕЙҺЭЭ РЕПОРТАЖ

Большевистскэ хэблэлэй мүндэлһэн тухай, марксистска партиие байгуулгада, арад олониитые политическэ ёһоор хүмүүжүүлгэдэ тэрэнэй дүүргэһэн үүргэ тухай «РСДРП-гэй ЦК-гай 1905—1906 онуудай нюуса типографи» гэһэн музейн — СССР-эй Революциин түбэй музейн филиалай шэнэ экспозици хөөрэнэ.

«1895—1896 онуудһаа, Петербургын суута буһалгаанһаа социал-демократиин хабаадалгатай хүдэлмэришэнэй хүдэлөөн захална, — гэжэ В. И. Ленин зааһан байдаг. — Имагтал энэ үедэ Россида хүдэлмэришэнэй хэблэл бии боложо эхилһэн байха юм».

Экспозицида табигдаһан листовконууд, прокламацинууд, «Петербургын хүдэлмэришэн ангиие сүлөөлхын түлөө тэмсэлэй союзай», Россин бусад революционно эмхинүүдэй барлан гаргаһан брошюранууд, журналнууд Ленинэй энэ бодолые гэршэлнэ. Хаанта засагтай, помещигүүд ба буржуазитай ябуулагдаһан тэмсэлдэ, социалис революциин илалтын түлөө тэмсэлдэ нюусаар барлагдан гарадаг хэблэлнүүд олониитын ёһотой эмхидхэлшэнь байһан намтартай.

Большевистскэ хэблэлэй олониитын шэнжэ тухай иимэ тоо гэршэлнэ: 1898 оной гансахан һарада Екатеринославскын «Хүдэлмэришэн ангиие сүлөөлхын түлөө тэмсэлэй союз» гурба мянга шахуу листовко хэблэжэ, тэдэнь бүхы предприятинуудта тараагдаһан байгаа. Иимэ нэгэ листовко экспозицида табигданхай.

Нюуса типографиин гар станок, бусад түхеэрэлгэнүүд зэргэлээд табяатай. Залай хүдэлмэрилэгшын зүбшөөлөөр хүдэлдэг станогто саарһа хабшуулаад, хүшүүргыень эрьюулбэбди. РСДРП-гэй Московско комитедэй «Бүгэдэ ниитын забастовко» гэһэн листовко барлагдан гараадхина. 1905 оной октябрьда Москвагай революционно хүдэлмэришэд тон иимэ хуудаһануудые абаһан байгаа.

Ленинскэ «Искрада» зорюулагдаһан бүлэгтэй ехэ һонирхон танилсанабди. Дүлэтэ революционернүүд, хүдэлмэришэн ангиие сүлөөлхын түлөө тэмсэлшэд ниитэ ородой политическэ марксистска тус газетые тойрон жагсаһан байгаа бшуу. Тэдэнэр тарявшадай, студентнүүдэй дунда, армида идхалгын хүдэлмэри ябуулдаг, Россин социал-демократиие нэгэдүүлхэ, шэнэ түхэлэй парти байгуулха программа зохёодог байгаа.

1900 оной декабрьда Лейпцигтэ барлагдан гараһан «Искрагай» түрүүшын номер эндэ байна. Тэрэниие бэлдэлгэдэ В. И. Ленин тон ехэ үүргэ дүүргэһэн юм. Тэрэ ахамад редактор, автор, корректор байһан гэхэ. 1900 — 1903 онуудта «Искрада» партиин байгуулалтын ба революционно хүдэлөөнэй хүгжэлтын тон шухала асуудалнуудаар вождиин 50-һаа дээшэ статья толилогдоһон түүхэтэй. Энэ үе соо гэрэнэй хуудаһануудта 500 гаран хүдэлмэришэн бэшэгшэд статьянуудые толилуулһан байгаа ха.

Газетэһээ гадна, брошюранууд, номууд, прокламацинууд хэблэгдэдэг һэн. Хүдэлмэришэд-революционернүүд П. Заломовой ба П. Алексеевэй сүүд дээрэ хэлэһэн үгэнүүдэй хэблэгдэһэн брошюранууд, И. Бабушкинай «Иваново-Вознесенскэ хүдэлмэришэдые хамгаалан» гэһэн тусгаар гараһан статья музейдэ харуулагдана. В. И. Ленинэй гүйлтаар «Искрада» бэшэгдэһэн тус статья Россида үргэнөөр дэлгэрһэн юм.

Карта-схемые анхаралтайгаар харанабди. «Искрагай» номуудые абажа ябаһан транспортын Росси ошодог замууд тэрээн дээрэ харуулагданхай. Папиросой саарһандал нимгэн, «Искрагай» хуудаһанууд хоёр дабхар оёортой чемодануудта нюугдадаг, пальтогой доторто оёгдодог байһан. Петербургын «Хүдэлмэришэн ангиие сүлөөлхын түлөө союзай» гэшүүн И. Радченкын шкатулка эндэ харагдана. Тэрээн дотор нюуса хэблэл хадагалагдадаг, зөөгдэдэг байгаа юм ха. Р. Землячкын гэрэл эндэ хаража болоно. В. И. Ленинэй «Партида» гэһэн хандалгань энэ гэрэлэй рама соо хэгдэжэ, Росси асарагдаһан түүхэтэй.

«Искрагай» элитэ түлөөлэгшэд Н. Бауманай, И. Бабушкинай, Г. Кржижановскиин, Е. Стасовагай дүрэ зурагууд музейдэ харуулагдана. Үнэн зүб хэрэгэй түлөө партиин эдэбхитэд аюултай замаар ябадаг байгаа.

«Искрагай» түлөөлэгшэдэй баатар габьяата ажал, ленинскэ һургуулиин журналистнуудай эрхим һайн публицистикэ, газетэдэ хүдэлмэришэн бэшэгшэдэй эдэбхитэйгээр хабаадалга бүхы большевистскэ хэблэлэй ажал ябуулгада жэшээ боломоор юм.

Эдэ заншалнууд хододоо сахигдадаг гээшэ.

А. СИВЦОВ,
ТАСС-ай корр.

СПОРТ • спорт •

БАГРА[...] ТОСХОН[...] ЧЕМП[...]

«Хани барисаанай кубогта» хүртэхын түлөө байгша оной март һарада Одессэдэ үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадахадаа, 56 килограммай шэгнүүртэ дэлхэйн хоёр рекорд тогтоожо, СССР-эй суглуулагдамал командада һаяхан ороһон 21 наһатай Оксен Мирзоян дэлхэйн чемпионадта хабаадаха хүсэлэнтэй байһанаа гэршэлэн харуулба. Энэ хүсэл бодолни 1983 ондо Ереванда, түрэл Армениин ниислэл хотодо үнгэргэгдэхэ дэлхэйн чемпионадта бэелхэ аабза гэжэ баг саамжална.

Мирзоян хадаа шэнэ үеын хүндэ атледүүдэй нэгэниинь мүн. Тэрэнэй түйлаһан үрэ дүнгүүд СССР-эй суглуулагдамал командын тренернүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ этигэл найдал олгоно. Ушарынь юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ түрүүшын табан шэгнүүртэ манай атледүүд үндэр үрэ дүнгүүдые түйладаггүй гэхэ гү, али ходо ходо урагшагүйдэдэг байгаа бшуу. Залуушуулай дундаһаа дэлхэйн чемпион ехэшүүлэй мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, яһала ехэ үрэ дүн түйлаһан байна. Тэрэ недэлдо жэл «Хани барисаанай кубогта» хүртэхын түлөө Фрунзида үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ СССР-эй чемпионадта ороной кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ илалта түйлаһан, мүн Югославиин Люблян хотодо үнгэргэгдэһэн дэлхэйн чемпионадта Болгариин бэлигтэй бэрхэ атлет Антон Коджабашевта шүүгдэжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаһан байгаа. Одессэдэ болоһон «Хани барисаанай кубогта» хүртэхын түлөө мүрысөөндэ тэрэ тулхин үргэлгөөр (159 килограмм), хоёр дахин үргэлгөөр (282,5 килограмм) эгээл эрхим үрэ дүнгүүдые түйлажа, Коджабашевай түйлалтые 2,5 килограммаар үлүүлһэн байха юм.

—Энэ жэлдэ хоёр ехэ зорилго урдаа табинаб — СССР-эй арадуудай зунай Москвада болохо VIII Спартакиадада (дэлхэйн 27 ороной 60-аад штангист энэ мүрысөөндэ уригданхай), дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ илажа гараха гэһэн зорилготойб,—гэжэ Мирзоян хэлэбэ. —Энэ зорилгын хүшэр бэрхэшээлтэй байгаашье һаань, амжалта түйлаха аабзаб гэжэ һананаб. Юуб гэхэдэ, Коджабашев үрэ дүнгүүдээ һуларуулаагүй, тэрэ илалта түйлахые хараална. Тиигээшье һаань, дэлхэйн рекорднуудые үлүүлхээр бэлэдхэлтэй байха хэрэгтэй.

Дэлхэйн чемпион Юрик Саркисян болон Оксен Мирзоян Армениин хүндэ атлетикын эбхэрэн ерэһэн «хоёрдохи долгиной түлөөлэгшэд болоно. Түрүүшээр, 70-аад онуудта—1976 ондо Монреальда болоһон Олимпиадада мүнгэн медаляар шагнагдаһан Вартан Милитосян, Москвадахи Олимпиин наадануудта илагша Юрик Варданян шалгаран гараа һэн. Тэдэнэй түйлаһан илалтанууд, харуулһан үрэ дүнгүүд Армениин олон зуугаад хүбүүдтэ үльгэр жэшээ харуулһан, тэдэнэй зориг бадаруулһан байгаа. Гансал хото, городуудта бэшэ, харин һууриин тосхонуудта хүдэлдэг хүндэ атлетикын секцинүүд Варданян шэнги болохые хүсэлэн бүхы эдир спортсменүүдые түрүүшээр абажа шададаггүй бэлэй.

Саркисян болон Мирзоянай спортын, ажабайдалай харгы замууд адлирхуу: тэдэнэр хоюулаа хүдөө нютагта — Эчмиадзинска райондо, түрүүшынь—Гехакерт, хоёрдохинь хүршэ—Баграмян тосхондо түрэжэ, урган ехэ болоһон байгаа. Мирзоян зургаан жэлэй урда тээ «Спартак» бүлгэмэй секцидэ ябажа эхилээ һэн.

«Манай уулзалгын яажа эхилһые дэлгэрэнгыгээр һананагүйб,—гэжэ Ашот Виласян хөөрэнэ. — Гэбэшье түрүүшын һорилгонуудта шэнэ һурагшынгаа үсэд нэтэрүү, ехэл оролдосотой байһандань, гайхаа гэлыгээ бэлэйб. Хэрбээ хэн нэгэндэ һорилгодоо һали-буляар ханданаш гэжэ хэлэдэг байбал, хэмһээ дан үлүү ехээр һо-

ТОБШОХОНООР

ҺУР ХАРБАЛГА. Германиин Федеративна Республикада үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ Людмила Аржанникова (Шэнэ Каховко), Наталья Бутузова (Москва), Светлана Жигжитова (Шэтэ) гэгшэдһээ бүридэһэн СССР-эй эхэнэрнүүдэй суглуулагдамал команда М-1 упражненеэр харбахадаа, 3925 очко тудажа, дэлхэйн рекорд тогтообо.

БОКС. СССР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадахын тула РСФСР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэр, спортын мастернууд Бадма Батуев Валерий Галданов хоёр мүнөө Калуга хотодо һорилго бэлэдхэл хэжэ байна.

БАРИЛДААН. Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар июлиин 17-до Монголой ниислэл — Улаан-Баатар хотодо үнгэргэгдэхэ уласхоорондын ехэ мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор манай республикын «Динамо» бүлгэмэй барилдаашад Д. Халтанов, Н. Иванов гэгшэд мүнөө Черкесск хотодо һорилго бэлэдхэл гаража байна. Байгша ондо эдэнэр ехэ амжалтануудые түйлаа. Улаан-Үдын 11-дэхи ГПТУ-гай һурагша Николай Иванов хүндэшэг шэгнүүртэ барилдахадаа, эдиршүүлэй дундаһаа СССР-эй чемпион болобо. Дэлхэйн чемпионадта хабаадахын тула һаяхан Ленинград хотодо үнгэргэгдэһэн шэлэн абалгын мүрысөөндэ тэрэ илалта түйлаа. 1-дэхи интернат һургуули дүүргэһэн Доржи Халтанов СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ дүрбэдэхи һуури эзэлһэн, һаяхан «Сельская жизнь» газетын шанда хүртэхын түлөө манай республикын ниислэл хотодо үнгэргэгдэһэн уласхоорондын мүрысөөндэ бронзо медаляар шагнагдаһан байгаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй обкомдо, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ» — тоггоол. «Тэжээл бэлэдхэлгын түрүүшын үдэрһөө үндэр, эмхи эршэ, шанар» — мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. Советскэ Союзай Коммунис партиин ба Французска коммунис партиин хамтын мэдүүлгэ.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Эдэбхитэй тэмсэлшэдые хүмүүжүүлнэбди» — А. У. Модогоевой статья («Правдын» июлиин 11-нэй номерһоо). БАМ: үдэрһөө үдэртэ. «Удаадахи ст нцинь — Таксимо» —В. Байкаловай корреспонденци. «Түргэн араар» — Г. Шелкуновагай корреспонденци. «Арадай урда уялга мэтээр» — М. Хензыхеновэй статья.

Гурбадахи хуудаһанда. —Сибириин газар дайдада» — мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Хэн хаана һурахаяа орохоб?» нуудые хаанаһаа олохоб?» — гэһэн киноочерк.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40—Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — Түбэй телевидениин ба бүхэсоюзна радиогой хүүгэдэй Ехэ хоорой концерт. 10.35—Мультфильм. 10.55 — «Ан амитадай аймагта». 11.55—«Волшебный круг» — үхибүүдтэ фильм (1-дэхи сери). 13.00 — Шэнэ һонин (13.05 час хүрэтэр). 15.50—Шэнэ һонин. 16.10 — Баримтата фильм. 16.40 — «Ород хэлэн». 17.10 — «Бригадна подрядай арга боломжонууд». 17.40 — Б. Горбатовай уран зохёолой уншалганууд. «Ехэ уһан». 18.20—Урданай хүгжэмэй ансамбль наадаха.

Улаан-Үдэ. 18.50—Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 19.05—«Байгаа» — мэдээсэлэй программа. 19.35 — «Токарьнуудые хаанаһаа олохоб?» — гэһэн киноочерк.

Москва. 19.45 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00—«Залуушуулай адресууд».

Улаан-Удэ. 20.15—«Манай айлшан — уласхоорондын конкурснуудай лауреат, РСФСР-эй арадай артист Лев Лещенко».

Москва. 20.55—«Пристань на том берегу» — уран һайханай фильм. 22.00—«Время». 22.30—«Письма из Ялты»—телефильм. 23.35—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 23.50 — «Арфа зэдэлнэ». 24.00 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак» — «Черноморец».

ХОЕРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.20 — Эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 10.00 — «Беспокойное лето» — уран һайханай фильм. 11.05—«Эжын һургуули». 11.35—Испан хэлэн. 12.05—«Багшада — хүгжэмэй хэшээл». 12.40—Г.-Х. Андерсен. «Онтохонууд ба түүхэнүүд». 13.15—Мультфильм. 13.30 — Грузиин телевидениин ба радио-дамжуулгын струнна оркестр наадаха. 13.50 — «Дохёогоо үгыт, горнистнууд». 14.35 — «Приключения принца Флоризеля» — олон серитэй уран һайханай фильм (2-дохи сери). 15.40—Ф. Шопен. Оркестртэй хамта фортепиано дээрэ наадагдаха нэгэдэхи концерт. 16.25—Шэнэ һонин.

Улаан-Удэ. 16.30—«Сионизм перед судом истории» — баримтата фильм. 17.40 — «Байгал» журналай хуудаһануудаар. 18.10—Соносхолнууд. 18.20 — «Слесариие дуудаа һэн гүт?» — гэһэн дамжуулга.

Москва. 18.50—«Багша» — очерк.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-03, зам.редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05 пропаганды—2-56-23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2—60—91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типограф[ия Государ]ственного комитета Бурятско[й АССР по] делам издательств полиграфи[и и книж]ной торговли. г. Улан-Удэ, ул[...] Н-03523. Заказ № 160. Ин[...]